

Per 1395/1990

10029752,3

COBISS

UJINSKI KNJIGARSKI

1395/1990

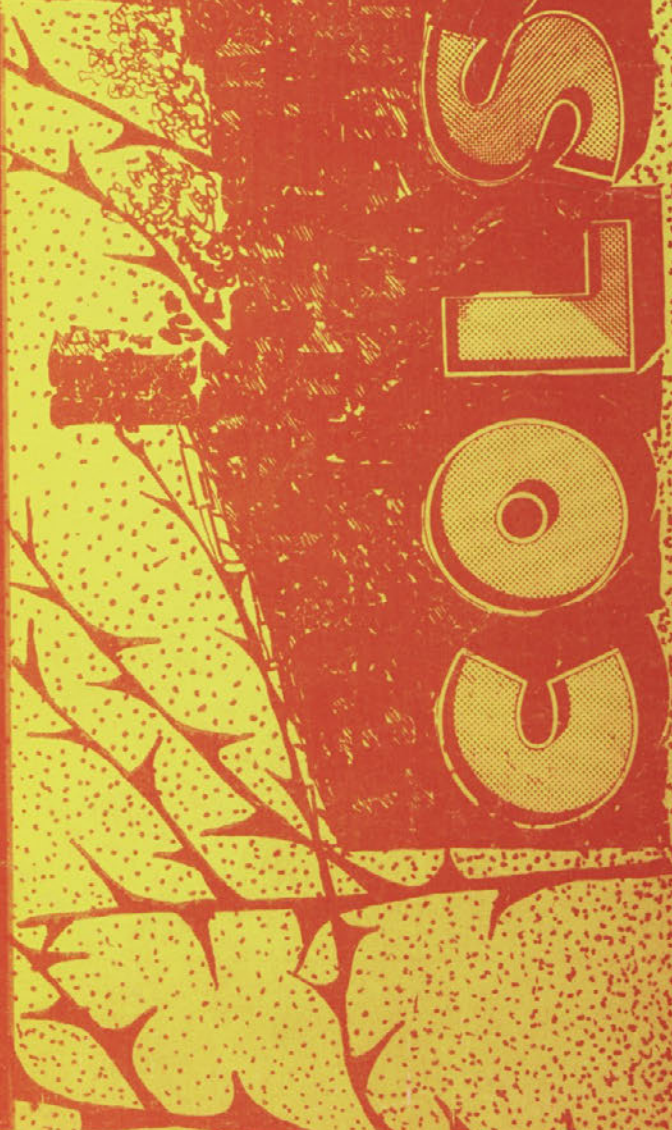
90

DECEMBER

PROSLAVE

GOLESKI

ODBOR ZA PRIPRAVO NOVOLETNE PROSLAVE

BESEDO IMA UREDNIŠTVO

» V tretje gre rado«

Pravijo, da gre v tretje rado. Ta ljudska modrost se večkrat izkaže za pravo. Recimo, da je v prvo le poizkus, v drugo je priložnost za popravni izpit, v tretje pa je tisti trenutek, ko se ponavadi zbere izkušnje prvih dveh poizkusov, popravi napake in stvar mora uspeti.

To ljudsko modrost smo vzeli za vodilo tudi mi, ki se že tretje leto trudimo s Colskim časnikom. Prva izdaja pred tremi leti je bila namreč poizkus, da bi še dodatno obogatili božično in novoletno praznovanje, da bi nekatere dogodke ohranili za zgodovino in poznejše rodove. Zavedamo se dejstva, da smo pri rojstvu Časnika storili napake, ki so nekaj normalnega in ki jih lahko imenujemo tudi porodne težave. Verjamemo, da so bile zaradi tega manj opazne in prepričani smo, da je naš poizkus bogatitve colske kulturno - informativne ponudbe uspel.

Potem je prišla druga izdaja v lanskem letu, ko smo nekaj napak popravili, zagrešili nekaj novih, hkrati pa pridobivali nove in nove izkušnje ter znanje, ki je potrebno za tako delo.

Vsled izkušenj iz preteklih let smo se odločili, da se letos potrudimo še bolj in sestavimo časnik, ki bo tak, kot si ga vsi skupaj želimo: z obilo zanimivega branja in kvalitetno narejen. Menimo, da smo v tej nameri uspeli, sicer pa boste pravo mnenje oblikovali sami. Pa še na kratko o letošnji vsebini. Tudi letos je glavna tema posvečena zgodovini - raziskovanju preteklosti našega kraja. Veliko prostora smo namenili aktualnim dogodkom, ki so dajali pečat našemu kraju v minulemu letu. Uvedli smo novo rubriko Prejeli smo, v kateri boste lahko v prihodnje tudi sami sodelovali. Stalne rubrike pa so: Kronika, Colska trn in gartroža, Aktualne izpod Križne Gore, Guglanje po Colu, in Nagradna križanka.

Ko tako danes, po nekaj mesečni aktivnosti, oddajamo gradijo v tiskarno, želimo, da bi vam, tako proslava kot tudi Časnik popestrila in polepšala praznike. V novem letu 1991 pa obilo sreče, uspehov in zadovoljstva!

Col, 17. dec. 1990

Uredništvo

propaganda

VIDMAR MIRAN
Elekt. instalacije
ZAGOLIČ

Samopostrežba
C O L

HLADNIK MILAN
Elektromehanika
C O L

Sport HTZ
AJDOVSCINA

JANKO
Mizarstvo
C O L

Frizerstvo MILKA
C O L

CESNIK ALOJZ
Strešno kleparstvo
C O L

Kino
AJDOVSCINA

PREGELJ HUBERT
Puškarstvo
MALO POLJE

CURK BOŽIDAR
Mizarstvo C O L

Gostilna TRATNIK
C O L

ALPINA ŽIRI
Obrat C O L

Bife ŠTEFANČIČ
C O L

Zahvala

Člani Odbora za pripravo Novoletne proslave, se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so kakorkoli pripomogli pri nastajanju letošnje izdaje Colskega časnika.

Posebej pa se zahvaljujemo FRANCU CERNIGOJU za strokovno pomoč ter SLAVKI ULINOVI, ANCKI BRJASKI in GRLEVIČKI, ki so nam posodile stare fotografije in nam pomagale z nasveti. Brez njih bi bilo naše delo veliko težje.

COLSKI ČASNIK
IZDAJA

ODBOR ZA PRIPRAVO
NOVOLETNE PROSLAVE
COL

LEKTOR: Franc Černigoj
UREDNIŠTVO: Marjan P.
odgovorni urednik.
Sandi S. glavni urednik.
CRNCI: Lučo, Janko, Simon,
Nace, Matjaž, Janez
NASLOVNICA: Silva Copic
TIPKANJE: Urška Pegan
TISK: Studio Boscarol Ajd.
NAKLADA: 350 izvodov
Številka 3/ december 1990
Redakcija zaključena 17. 12. 90
Montaža: Sandi

SREČNO 91

COL SKOZI ZGODOVINO

Grlevička pripoveduje

Tudi v letošnji izdaji Colskega časnika posvečamo kar precej prostora zgodovini. Spominte se lahko, da smo že v prvi številki, decembra 1988, pripravili obširen pregled zgodovine Cola, od njegovega nastanka v daljnem obdobju rimskega cesarstva, pa vse do današnjih dni. Hkrati pa smo z Ivanom Pregljem podrobno obdelali novejšo zgodovino - za nas pomembna 60. in 70. leta, ko sta se Col in okolica začela hitreje razvijati. V drugi številki, v decembru naslednje leto, smo z brskanjem po zgodovini nadaljevali. V sicer skromnem prispevku smo prikazali delček povojne zgodovine, ko se je gradilo Prosvetni dom.

S to temo torej nadaljujemo tudi letos, le da bomo stopili še korak nazaj in pod drobnogled vzeli življenje in razvoj Cola prav od začetka 20. stoletja. Pravzaprav ta skok v zgodovino ne bo samo golo naštevaje dejstev. Bo veliko več, saj bomo v to našo polpreteklo zgodovino pogledali z očmi najstarejše še živeče Colčanke. Spremljali bomo otroštvo, mladost, odrasčanje in zrela leta Franciške Skvarč, Grlevičke po domače - moje stare mame. Njeni spomini na tiste čase, pa vse tiste drobne zgodbe ali veliki dogodki, ki so dajali pečat tistemu obdobju, življenju na Colu in tudi njenemu življenju, bodo gotovo zanimivo in poučno branje.

Priznati moram, da mi je to pisanje že dolgo ležalo na duši. Večkrat mi je namreč stara mama pripovedovala zgodbe iz svoje mladosti, ogledoval sem si stare fotografije in tudi veliko spraševal. Ustvaril sem si nekakšno podobo tistega časa, kot si jo lahko ustvari tudi vsak od vas. Kar spomnite se svojih babic in dedkov, ki so vam ob raznih priložnostih razlagali, kako je bilo pred toliko in toliko leti. Podoben zapis, ki se ga lotevam jaz, bi tako gotovo lahko pripravil tudi kdo drug.

Kot že rečeno, mi podobe in dogodki izpred več kot pol stoletja niso dali miru in odločil sem se, da jih podrobneje raziščem. Stara mama je privolila v pomoč pri tem delu, ki sem se ga lotil že v januarju letošnjega leta. 9. januarja 90 popoldne sem namreč vključil kasetofon in s staro mamo sva se odpravila prav na začetek tega stoletja. Pogovarjala sva se dobre štiri ure in nastalo je ogromno gradiva in še več dela zame, da vse to spravim v red. Dolgo sem odlašal in se šele danes, ko je 2. november, resno lotil dela. Spet sem pripravil kasetofon in se še enkrat podal v zgodovino.

6. marca 1902 se je v hiši, kjer se še danes po domače pravi Pri Brjaških, mamini Franci in očetu Ivanu Preglju rodil četrti otrok. Bila je deklica in krstili so jo za Francko. Družine so imele takrat veliko otrok in tudi Pri Brjaških jih je Bog dal kar enajst. Skupaj z njimi je živel tudi stric, ki se ga stara mama spominja po tem, da je šepal: "Pri hiši je bil za pastirja, pasel je

FRANCISKA SKVARČ - GRLEVICKA
SLIKANA OKROG LETA 1925

ovce, hkrati pa je bil tudi mlatič. Hodil je po kmetijah, pomagal pri tem opravi in včasih ga ni bilo domov po cele tedne. Ko se je vrnil, smo se ga zelo razveselili, saj je ponavadi prinesel s seboj kruh, ki nam ga je razdelil. No in potem je prišla vojska..." Tu sem jo moral prekiniti, saj sem hotel izvedeti kaj več o njihovi družini. Dogovorila sva se, da bova šla po vrsti, vseeno pa nisem hotel, da bi vse skupaj izgledalo le kot intervju, zato sem le tu pa tam kaj vprašal. Spet sva začela znova. "Bilo nas je torej enajst otrok. Imela sem brata Janeza, ki je padel v Karpatih. Sovaščan, ki je bil skupaj z njim, nam je takrat sporočil, da ga je zadela prva krogla, ko je prišel na fronto. Sestra Rezka je umrla mlada. Sestra Mica je bila rojena med potresom in so jo morali hitro zaviti v rjuho in jo odnesti iz hiše, ker so se bali,

da bo kaj hujšega. Brat Pepe si je v bližini sezidal hišo, katere se je hitro prijelo domače ime Pri Brjaških, tako da imamo še danes na Colu dve hiši s tem imenom. Tine je bil naslednji, ki je umrl mlad. Vzela ga je srčna vodenica. Tudi brat Milče je umrl mlad. Ko bi moral k prvemu svetemu obhajilu je bil že tako bolan, da so mu obhajilo prinesli iz cerkve domov. France je bil znan kot Hoce in verjetno se ga spomniš tudi ti. Za njim je bila Pepa, ki si je v domači hiši ustvarila družino, nato pa še Viktor, dolgoletni mežnar, in kot najmlajša, Ančka.

Prvi spomini ji sežejo v zgodnjo mladost, ko je rada prisluhnila starejšim ljudem, ki so pripovedovali o preteklosti. Tako pove, da so bili prvi učitelji na Colu župniki, ki so ob nedeljah popoldne kar v cerkvi učili brati in pisati. Takrat je bila na Colu še stara cerkev, ki je stala na pokopališču. Imeli so tudi nočnega čuvaja, ki je s svetilko hodil po vasi in pel ure. Vas je bila takrat seveda zelo majhna. Ustno izročilo

iz roda v rod sega daleč nazaj v čas, ko so bile na Colu le tri hiše: Boselnova, Smonova in Brjaška, pa še te so spadale h gradu, oziroma trdnjavi Trilek. Tako je bil v tistih davnih časih v njeni rojstni hiši grajski ovčji hlev. Menda je še na začetku tega stoletja na Colu živela zadnja potomka graščakov...

FRANCA PREGELJ - MAMA

JANEZ PREGELJ - OCE

Dp29.752/2008

JANEZ SKVARC - TAST

Se me zanimajo spomini na tiste dni, predvsem, kakšen je v času njene mladosti izgledal Col. Pravi, da je, odkar pomni pa do današnjih dni, na Colu zraslo 48 novih hiš. Sola je takrat stala prav tam kjer danes, le da je imela samo dva razreda. Učili sta dve učiteljici, ki sta tam tudi stanovali. Ob večerih je neki učitelj poučeval gojenje sadja in podobna kmečka opravila, kar je bila nekakšna večerna šola za starejše. Poseben pečat je vasi dajala nova cerkev sv. Lenarta, ki je bila dokončana prav na prelomu stoletja. Zgrajena je bila s prostovoljnimi delom - vsak vaščan je opravil nekaj dela. Delali so seveda ročno: kuhali so apno, vozili kamenje ter ga klesali, pripravljali ostali material in teren. Ko je bila stara 6 let, leta 1908 torej, je na Col pripeljal prvi avtomobil - ali voz brez stange, kot so mu takrat rekli. Nekdo se je nalašč pripeljal na Col, da bi pokazal to čudo tehnike, ki pa je imelo še železna kolesa in je grozno ropotalo. Ceste so bile takrat še zelo slabe, primerne so bile le za vprege. Ob spominu na prvi avto se spomni tudi ruskih ujetnikov, ki so med 1. svetovno vojno na cesti proti Predmeji gradili skalnati vsek, ki mu še danes pravimo Tunel. Mlada dekleta, ki so že končala šolo, so morala pri tem delu pomagati in tako so v Krajah tolkla kamenje, za kar so dobila hrano in pa nekaj express kave kot plačilo. Cesta je bila kar prometna, saj se je po njej odvijal transport na soško fronto. Po cesti se je nabiral prah, ki je ta promet oviral, zato so ga morala dekleta ob nedeljah strgat, kar je bilo naporno, a tudi dobro plačano delo.

V času pod Avstrijo, kot danes pravimo obdobju Avstroogrške monarhije, je bil Col občina. Zanimalo me je, če so takrat smeli govoriti slovensko.

"Kako da ne, Avstrijci nam sploh niso branili. Slovensko smo govorili povsod in tudi v cerkvi, pa čeprav so tudi Avstrijci prihajali k maši. Imeli smo svojega župana - to funkcijo je opravljal pokojni Mežnar, pokojni Sever pa je bil tajnik. Svoje funkcije sta opravljala profesionalno in to celo v času vojske. Med drugim sta odločala tudi o tem, kdo bo dobil pokojnino in kdo ne. Moja mama jo je dobila po očetu, ki je bil vojak, in to nas je rešilo, da smo plačali dolg za hišo, drugače bi se morali izseliti. Če smo hoteli urejati večje zadeve, smo morali v Vipavo, kjer je bilo Glavarstvo, še višji uradi pa so bili v Postojni. V Vipavi so bili tudi "Wachtmeisteri", danes bi jim rekli policija, in tudi na Col so kdaj pa kdaj prišli delat red. Plačilna sredstva so bile krone. Če sem cel dan delala v dnini, sem dobila 50 soldov in za primerjavo lahko povem, da je en kg kruha stal 20 soldov."

Iz vsega povedanega se da razbrati še nekaj značilnosti življenja pod Avstrijo: revščina,

pomanjkanje in trdodelo od jutra do večera. Zemljo so obdelovali ročno ali z lesenimi plugi. Obleke so imeli po dve; eno za vsakdanjik, drugo pa za ob nedeljah. Zgodilo se je celo tako, da so si morali ob nedeljah med seboj posojati obleke, da so šli vsi leto oblečeni k maši. Prav cerkev je bila zelo pomembna stvar na vasi - bila je gibalno življenje. Ljudje so se seveda srečevali tudi drugje, predvsem v gostilnah, ki jih je bilo na Colu kar nekaj, no, nekateri pa so bili vključeni v telovadno društvo Orli...

Razgovor je kar dobro stekel. Tu pa tam sem postavil vprašanja in stara mama je postala zgovorna. Brskal sem po njeni mladosti, skozi katero sem zaželel čutiti utrip tistega časa. Nekajkrat sva zašla par let naprej, pa spet par let nazaj, bistvo pa je ostalo isto: življenje na Colu v začetku tega stoletja.

"Col je bil pod Avstrijo do konca prve svetovne vojne, potem je bil do sredine druge svetovne vojne pod Italijo, nato pod komunisti, nato..."

"Ne, ne, prehitro stara mama, greva po vrsti. Kako se je začela prva svetovna vojna?"

"Odkar se spominjam, so bili v naši vasi vojaki. To so bili takojmenovani dragonarji, vojaki na konjih. Prav v letu 1914 so imeli vedno več vojaških vaj in ljudje so govorili, da iz tega ne bo nič dobrega, da bo verjetno vojska. Se posebno se mi je vtisnilo v spomin, ko so z močnimi reflektorji svetili proti Nanosu, tudi tam so bili namreč vojaki, ki so ponoči kurili ognje.

JANKO JANC - BIL JE ŽUPNIK NA COLU OD LETA 1903 DO 1937

Potem pa smo šli nekega dne nič hudega sluteč v cerkev. Župnik Janc je začel mašo na običajen način. Maša je potekala po običajnem redu vse do pridige, ko nam je povedal žalostno novico, da se je pričela vojna. Pozval nas je, naj gremo takoj domov, ker se pripravljajo splošna mobilizacija. In res so par dni zatem začeli mobilizirati mlade fante in može, ki so jih predvideli za vojake. Tudi moj sosed in bodoči mož Lenart je že kot 17. letni mladenič moral z njimi. Niso se jim mogli upirati. Odpeljali so jih v Ljubljano, jim tam dali obleko, orožje, jih na hitro pripravili za boj in že so bili na vlaku za v Rusijo.

Takoj v začetku vojske so vojaki naredili žičnico, ki je povezovala Col in Črni Vrh. Na Bolkovi njivi so bile postavljene barake, v katerih so skladiščili municijo, kajti tam je bila tudi začetna postaja te žičnice. Vedno smo se balli, da bo kdo tam podtaknil ogenj, kajti potem bi šla verjetno cela vas v zrak. Žičnica je delala noč in dan. V posebnih vozičkih naloženo strelivo je čez naše glave potovalo proti Črnemu Vrhu, od tam pa na fronto.

Poleg streliva so prevažali tudi hrano, ki so jo ljudje v takratnem pomanjkanju krađli. Na Prevalu, kjer je šla žičnica zelo nizko, so potegnili z vozička vrečo ali zaboje z živili - jesti je bilo namreč treba. Nekateri so hoteli žičnico izkoristiti tudi kot prevozno sredstvo. Tonca Cukova se je hotela peljati na Malo Polje, vojaki so ji dovolili, toda ko je bil voziček najvišje, so žičnico nalašč za nekaj časa zaustavili. Tonca je kričala, vojaki so se smejali in šele na prigovarjanje opazovalcev spet pognali naprej."

Vojaki so se borili na frontah, tako da je bil Col takrat nekakšno zaledje. Ko pa se je vojna bližala koncu, so se na morebitni napad Italijanov pripravljali tudi v naši vasi. Pravi, da so morali v strelskih jarkih za Colom plesti bodečo ograjo, ki naj bi upočasnila napredovanje Italijanov. To delo ji je še posebno ostalo v spominu, saj se je takrat prehladila in hudo zbolela za tifusom v glavi in trebuhu. Dvajset dni je ležala v nezavesti in nazadnje brez zdravil in zdravnika ozdravela in premagala smrt. No, vseeno pa ti strelski jarki niso prišli v poštev, saj se je vojna prej končala. Edini stik s pravo vojsko je tako bilo topovsko grmenje in bliskanje granat, ki je prihajalo iz goriške smeri, tako da se cele noči ni dalo spati. V strahu pred navalom italijanske vojske so vredne stvari, hrano in tudi živino, vozili na Vodice, kjer naj bi bila bolj na varnem. V avstroogrski vojski, ki so ji seveda takrat pravili naša vojska, so bili poleg Avstrijcev, Madžarov, Čehov in drugih tudi Poljaki. Obiskovali so jih svojci in v spominu so ji ostale Poljakinje, ki so s seboj prinašale kar pečene prašičke.

COL POD ITALIJO S STARO CERKVIJO IN ZAGO V OZADJU. SPREDAJ SOLA, Z ZUNANJIMI STOPNICAMI KI SO VODILE V PROSTOR, KJER JE BIL SEDEZ OBČINE

Kljub temu, da se je vojna odvijala predvsem na frontah, pa je bilo veliko mrtvih tudi doma med civilisti. Pobrale so jih bolezni, še največ takojmenovana španska bolezen. Zdravila so bila predraga, zdravnikov, ki bi pomagali, pa premalo, saj so bili na frontah. Španska bolezen, nekakšna gripa, ki so jo spremljali božjastni napadi, je takrat res pobrala ogromno ljudi. Stara mama pravi, da verjetno prav toliko kot fronta: "Po koncu vojske je bila cela cerkev v črnem. Prav v vsaki hiši je kdo manjkal; kar jih ni pobrala fronta, jih je španska." Verjetno je bila ta bolezen res huda nadloga, saj jo Grlevička stalno omenja. Primerja jo z rakom, saj takrat prav tako ljudem niso mogli pomagati. Tako je po vojni zavladovalo grozno malodušje in žalost in ljudje si dolgo niso opomogli. V mnogih družinah so namreč manjkali moški, glavna delovna sila na kmetijah, ki so bile skoraj edini vir preživetja.

Vojna je povzročila še večje pomanjkanje, kot je bilo prej, saj je bilo treba nasititi tudi vojake. Spominja se, kako je njena mama kopala krompir na eni strani njive

na Hrastovi gorici, na drugi strani pa so ga kopali avstrijski vojaki.

Kar dolgo se mudiva v tem obdobju, v obdobju prve svetovne vojne, iz katerega se stara mama ogromno spominja.

Zanimalo me je tudi, kakšna je bila takrat okolica Cola, verjetno je bila bolj gola in zapuščena.

V času njene mladosti so pogozdili Greben in tudi del Križne gore. Ponosno pove, da je pri pogozdovanju tudi sama sodelovala. Ostali hribi in vzpetine okrog Cola pa so imeli podoben videz kot danes. Razvalina colskega gradu je bila veliko bolj ohranjena in urejena. Sicer pa je tudi središče vasi imelo drugačen videz, saj je bila tam, kjer je sedaj Zadržni dom, žaga, zraven žage - tam kjer je sedaj podrtija KK Vipave, pa je bil velik kal, kjer so napajali živino.

Križna gora je bila, kot že rečeno, le delno pogozdena, saj so bili tam veliki, lepi travniki, kjer so kosili travo...

"No, poglej, Križna gora je potem pogorela in to je bila velika škoda."

"Sedaj sva šla predaleč, to je bilo sele pred par leti..."

... Najboljše bi bilo, da bi zaprl tisti tvoj radio, kaj boš pisal o vsem tem, saj me bodo še zaprli...

In če že moraš pisati, zberi samo najboljše od tega, kar ti pripovedujem..."

"Brez skrbi, stara mama, že vem, kako bom pisal. Povejte miraje, kako se je končala prva svetovna vojna."

"Kako? Saj niti nismo dobro vedeli, da se je končala. Nekega dne so Avstrijci odšli, drugi dan pa so prišli Italijani. Avstrijci niso po Colu nič pobrali, s seboj so

na Colu. Opomogla si je tudi njihova družina, saj je oče dobil veliko kanto masti.

Italijani so bili z domačini v začetku kar prijazni. Na Col so prinesli tudi majhen kanček izobilja, saj so imeli s seboj kavo, ki jo prej leta in leta ni bilo. Znosnejše življenje pod Italijo pa je prineslo s seboj novo nadlogo - načrtno potujčevanje, tako da ljudje kljub vsemu niso bili zadovoljni. Nekateri so se jim sicer uklonili, kot na primer neka učiteljica, ki so jo klicali Fufka. O tej učiteljici pove drobno zgodbo:

"Menda je bila ta učiteljica tako vesela Italijanov, da se je, ko so prišli, od sreče...Jož, tega pa ne smeš napisati...(Nisem napisal).

Otroci v šoli so morali govoriti italijansko, saj so jih strahovali, da se moramo Slovenci naučiti italijansko. Vseeno pa je bilo takrat več petja, kot pa ga je danes, ko je svoboda. Slovensko smo peli po hlevih in drugje naskrivaj. Mislil pa, da tudi če bi nas dobili slovensko peti, nam ne bi ničesar storili, saj so se nas kljub vsemu tudi nekoliko bali."

Italijani so prevzeli v svoje roke tudi oblast. Na pomembne funkcije v Trgu (v Vipavi), Postojni in povsod drugod so postavili svoje ljudi. Colski župan in tajnik sta izgubila službo, saj so v prostorih šole uredili svoj Porestato in tam je bil potem sedež občine Col. Vseeno pa so se na nek način zavedali, da so na Colu tužji.

"Nekoč sva šli z Ančko Robrsko na Porestato in se pritožili, da nam dajejo slab kruh. Bil je namreč iz moke, ki so ji primešali mlete koruzne storže. Ker sva bili zelo jezni, se nas je Porestal kar ustrašil, ne vem zakaj, mogoče je

Meja z Jugoslavijo je bila takrat tudi pri Hotedrščici in ljudje so na kontrabant hodili v Ljubljano po živež, tobak in tudi knjige. Morali so zelo paziti na obmejne straže, da jih ne bi ujeli, vendar vsem ni šlo vedno gladko. Pokojnega Robrja, ki je prekipel s konji, so nekoč na meji obstrelili. Sicer pa so se tudi kontrabantarji, danes bi jim rekli švercerji ali prekupčevalci, dajali med seboj. V bližini Vodice so nekoga ubili. Znamenje, ki še danes stoji ob cesti na Vodice je spomin na tisti dogodek.

Kljub temu, da je takoj po koncu vojne zgedalo, da bodo lepše zaživeli, pa je sčasoma spet nastopilo hudo pomanjkanje in tudi lakota. Denarja ni bilo in le kar so pridelali, so tudi imeli.

Edino svetlo obdobje, pravi, je bilo takrat, ko so imeli v hiši nižje italijanske oficirje. Takrat so imeli dovolj hrane in predvsem kruha, kar je bilo najvažnejše. Ti oficirji so imeli zelo radi zelenjavo in stara mama jim je večkrat nabrala pesno perje, ki so si ga potem okisali, v zameno pa je dobila pašto, ki jo je bilo toliko, da je z njo krmila tudi prašiče.

Že v tistih časih je bil eden večjih problemov na Colu voda. Ženske so hodile prat h izviru pri Poprjanovih. Italijani so za te probleme skrbeli in jih reševali. Zgradili so rezervoar na Studencu, gradili rezervoar v Zerivšah, pripravljali vodovod s Sinjega vrha, naredili so cesto na Vodice - res, po 25. letih, kar so bili na Colu, so naredili marsikaj dobrega. Mnogi pa jih niso marali. Pokojni Rovani, ki je imel gostilno "Pri Rovanu" (tam, kjer je danes gostilna Pri Tratniku), jih ni mogel videti in bi jih menda najraje zdrobil v pesti.

LETA 1917 SO SLI NA STELENGO NASLEDNJI FANTJE: MIKŽEV JANEZ, LENART GRLEVICEV, MIKŽEV...NEPOZNAN, SEDIJO: NEPOZNAN, SENKOV JANEZ, POLISKI LOJZE.

odpeljali le to, kar so nabrali tam, kjer so se borili. Takrat so se znašli tudi nekateri naši ljudje in hodili na fronto, pobirali odeje in druge vredne predmete in jih potem prodajali na Stajerskem.

Italijani so se torej nekega dne kar pripeljali. Spomnim se jih na velikih vozovih s trdimi kolesi, ki so ropotala. Ob njihovem prihodu je večkrat prišlo do šaljivih situacij. Tako so pri Markovih vprašali gospodinjjo: "Avete qualche cosa per mangiare?" in dobili odgovor: "Oh, kje so že Madžari, nič se ne bojte." Pri Medetovih je drugi Italijan prosil: "Prego, un po di latte?" Gospodinja je šla na njivo in privlekla veliko lato, Italijani pa v smeh: "O, che stupida!"

S staro mamo se nasmejeva, sicer pa je tudi obdobje, v katerega prihajava, vsaj malenkost bolj veselo in svetlo. Čas po prvi svetovni vojni, čas celjenja ran, je bil pod Italijani na nek način znosnejši. Nekateri so si opomogli, saj Avstrijci ob odhodu niso mogli odnesti vsega s seboj in so veliko stvari, predvsem pa hrano, pustili

misli, da ga bova tudi napadli. Zenske so se hodile tja postavljati tudi, če so koga zaprli. Jaz se nisem šla nikoli. Če so ga zaprli, so že vedeli zakaj, sem si mislila. Povrh vsega pa je bilo treba tam govoriti italijansko.

Kraj, kjer smo bili popolnoma svobodni, je bila cerkev. Peli in molili smo slovensko. Italijani so tudi sami hodili v cerkev in imeli ob nedeljah ob 9. uri celo svojo mašo. Bili so urejeni in lepo oblečeni; oficirji so stali pred oltarjem, vojaki pa zadaj.

"Takrat ste imeli na Colu dve cerkvi?"

"Bili sta še obe, uporabljali pa smo samo novo, saj so imeli že Avstrijci v stari cerkvi konje. Kmalu pa so jo podrli in kamenje in ostali material uporabili pri gradnji Žage. Pokojni Vidic, ki je bil tam za čuvaja, je to delo le stežka opravljal, saj je menda tam ponoči strašilo, za kar naj bi bilo krivo kamenje iz podrte cerkve.

"Kam so hodili fantje k vojakom pod Italijo?"

"Po celi Italiji, celo do Sicilije, zato pa je danes toliko italijanskih pokojnin."

COL POD ITALIJO. SPREDAJ PUC. HISA, KJER SO STANOVALI ITALIJANSKI KARABINIERJI

Včasih se je tako razjezil, da so ga morali domači fantje držati zaprtega v hramu, saj so se bali, da bo kaj narobe. Nekega dne so si v tej gostilni, ki so jo Italijani prekrstili v Dopolavoro, domači fantje privoščili hec. Lojze Katrnov je bil na smrt pijan in v gostilni so mu pripravili pare in ga položili nanje. Italijani pa so bili prepričani, da je umrl France Balantinov in da na parih leži on. Franceta Balantinovega pa so tisto noč, skupaj še z nekaterimi drugimi fanti, karabinjerji zaprli. Ko so jih zjutraj vse skupaj izpustili, jim ni bilo jasno, da je tudi on med njimi, saj so bili prepričani, da je France Puc - morto.

Sicer pa je bil Rovani zelo napreden človek. Stara mama je pri njem služila:

"Vsi smo ga morali klicati ata. Bil je dober živinozdravnik in po njega so hodili tisti, ki so imeli probleme z živino. Pri njem je živel tudi Tonca, ki je bila gospodarjev nezakonski otrok. Imel jo je s sestro svoje žene, ki je tudi

ROVANOVA DRUŽINA: z leve MICA KAVCICEVA, FRANCA MAKSELNOVA, MILČE ROVAN, PAVLA ROVAN IN TONCA ROVAN

delala v gostilni. Tonca je tako pri njih zrastle in sprejeli so jo za svojega otroka. Ko je Rovana umiral, je poklical gospoda Janca in pred njim napravil oporoko, v kateri je tudi njej zapustil enak delež kot ostalim svojim otrokom. Ko pa je Rovana umrl, so začeli Tonca zapostavljati, opravljalni je morala najtežja dela. Višek vsega je bil, ko je šel polbrat Milče razveljaviti oporoko, tako da ni ničesar dobila. No, Tonca se je kasneje poročila z nekim Italijanom, se preselila v Ljubljano, verjetno pa je vsem poznan njen sin, novinar in humorist Tone Fornezzi.

Rovana je moral biti v tistih časih kar močan gospodar, saj je zgradil žago, katere ostanki so še danes vidni in za katero se je kar precej zadolžil. To je bilo seveda še pred prvo svetovno vojno in prav vojska ga je rešila pred propadom, saj je takrat prodal veliko lesa za strelske rove.

"Poleg Rovanova je bilo na Colu takrat verjetno še več gostiln?"
"Gostiln je bilo precej. Bila je na Avžlaku, v Grahovniku, pri Makselnovih, pri Lokvarju, pri Brjaških in pri Marki. Nekateri ljudje so pili kot žabe in tako zapravljali cela premoženja. Imeli smo tudi nekaj trgovin: pri Mejaku in pri Lazarju; tu v sosesčini, kjer danes pravimo pri Kovšcovih, pa je imel trgovino brat Pepe. Takrat so hišo, kamor se je pozneje poročil in nadaljeval s to obrtjo, še zidali. Vendar pa mladi takrat nismo hodili po gostilnah. Imeli smo Društvo, podobno kot vaš Odbor. Tam smo imeli družabne večere in zabave. Imeli smo tudi pevski zbor, s katerim smo nastopali po okoliških vaseh in krajih in pa dramsko skupino, ki je prirejala igre. Nekoč smo za pusta spekli krofe in na zabavo je prišel tudi gospod Janc. Celo zaplesal je s Tinko."

To zadnje me je presenetilo, zato se mi je zdelo, da bi lahko še kaj vprašal o tem župniku, vendar ni bila kaj preveč zgovorna.
"Gospod Janc je bil tak kot je bil. Trintrideset let je bil na Colu in nikoli se nismo kregali z njim. Lahko ti povem tudi naprej - gospod Petrič je bil na Colu 8 let in lepo smo sodelovali in živeli skupaj, žagar in Metlikovec sta bila malo časa, vendar pa nam je predvsem Metlikovec ostal v lepem spominu, gospod Boris je bil 26 let in še danes ne more pozabiti Cola... V glavnem, tisti župniki, ki so dobro sodelovali s krajem, ki so bili povezani z ljudmi, so ostali dolgo na Colu, drugi pa manj."

Vseeno mi je na koncu povedala še en utrinek iz življenja gospoda Janca. Nekateri so mu namreč tudi nagajali. Pokojni Smrde, ki ga še danes obravnavajo in hvalijo kot vaškega posebnega, je znal biti včasih tudi hudoben. V gostilni Pri Rovanu so ga naščuvali, da je šel gospodu Jancu razbijat lučke, ki jih je imel pred hišo. V tej svoji vnemi pa je šel predaleč, saj je velik kamen vrgel skozi okno v njegovo sobo, a ga na srečo ni zadel. Zgodilo se je celo to, da so nekoč v župnišču tudi kradli, vendar se

stara mama ne spomni točno, pri katerem župniku.

Postavim ji še zanimivo vprašanje, kako so se takrat navačili na nov denar in kako so ga po koncu prve vojne zamenjali.
"O, saj bi ga zamenjali, če bi ga imeli. Denarja nismo imeli. Pod Italijo pa se je dalo nekaj zaslužiti. Pri Rovanu sem za eno leto služenja dobila 60 lir in ko sem si kupila obleko, sem zanj odštela okrog 10 lir."

Se enega pomembnega dogodka iz tistega obdobja ne smeva izpustiti in sicer, kako je spoznala bodočega moža in si ustvarila družino. Takole začne:

"Bila sem tajnica Društva, o katerem sem ti prej pripovedovala. Pokojni mož Lenart je bil tajnik, pokojni Pepe Boselnov pa predsednik. Tam sva se z Lenartom поблиže spoznala. Pod župniščem, v hiši, kjer se danes reče pri Pekovih, je bila velika dvorana in tam je bil sedež našega Društva. To dvorano so kasneje prodali Drobniku iz Trsta, ki je bil takrat glavni šef žage, ki jo je kupil od Rovana, ker se je ta preveč zadolžil. Tam je uredil kuhinjo in menzo za delavce, ki so delali na žagi."

Z Lenartom sva se poročila leta 1929, v hudi zimi, ki jo še danes omenjajo. Pokojni brat Tine in pokojni svak France sta celo dopoldne kidala sneg, da sva lahko h Gerlevičevim pripeljala omare, v katerih sem imela robo. Poroči: naju je gospod Janc in cerkvena poroka je takrat zadostovala - civilna ni bila potrebna. Ohcet ni bila taka veselica, kot so danes. Pripravili smo jo kar doma in je bila hkrati priložnost, da smo si privoščili malo boljšo hrano."

Cerkvena ura je začela biti peto popoldne. Se vedno sva obdelovala življenje pod Italijo, življenje pred drugo svetovno vojno. V tistem času si je ustvarila družino. Imela je 8 otrok, preživeli pa so le štirje. Umrljivost je bila namreč takrat velika, saj ni bilo denarja za zdravnika in zdravila in otroke so pobrale tudi take bolezni, ki bi jih lahko ozdravili. Prva hčerka ji je umrla stara 2 leti. Imela je davočo, ki se je razširila na pljuča. Predolgo so odlašali z obiskom zdravnika, nazadnje pa je bilo prepozno. Njen drugi otrok je bil sin in dobil je ime po očetu Lenartu. Rodil se je 28. decembra 1931 in ljudje so jo prepričevali, naj ga za dva dni skrije, da bo novo leto in bo šel kasneje v vojsko, ko

odraste. Pa ni hotela, saj si je mislila, da bo prišel tudi prej nazaj, če bo prej šel. In tako naprej - ogledujeva si družinsko knjižico, v kateri so njeni in moževi podatki in rojstva vseh otrok. Pri štirih je, kot že rečeno, morala napisati tudi datum smrti.

Njeni otroci so bili vedno lepo urejeni in ponosno pove, da je bila zaradi tega predlagana za nagrado, ki pa je ni dobila, ker je imel nekdo na Colu več vpliva na tiste, ki so o tem odločali.

O obdobju življenja pod Italijo se prepleta veliko zgodb, drobnih stisk, usod pa tudi radosti malega človeka. Vsaka nosi v sebi pečat tistega časa, obdobja, ki se ne bo nikoli več vrnilo ali ponovilo...

Ena takih usod je povezana z družino, katere gospodarja so klicali Jud. Jud je imel, tam kjer je danes Zadrudni dom, žago na paro, ki jo je kupil od Mejaka. Se prej je bila na tistem mestu zbiralnica ledu, v kateri je mejak zbiral led, ki so ga ponoči vozili v Trst. Ko je kupčija z ledom začela pešati, je naredil žago. Kot že rečeno, jo je kasneje prodal Judu, sam pa se je preusmeril v oglarstvo in kasneje v mlinarstvo, saj je tam, kjer je danes podrtija KK Vipava, stal njegov mlin. Tako vsaj stara mama misli, da je bilo. Če kdo ve, da je bilo drugače, pa naj se oglasi.

No, njej je od vsega skupaj ostal najbolj v spominu Judov sin, ki mu je bilo ime Bobi in je rad prihajal k njim, ker so imeli zajčke, ki jih je opazoval. Ob začetku druge svetovne vojne je Judova družina kar čez noč izginila in ljudje so vedeli povedati, da so jo deportirali partizani. Judova žaga pa je ostala v spominu starejših ljudi še po nečem. Lepega dne je namreč tam izbruhnil požar, manda iz malomarnosti, in Colčani so bili v strahu, da bo eksplodiral parni kotel, kar bi gotovo pomenilo katastrofo. Stara mama je prepričana, da jih je takrat rešil Bog. Gospod Janc je med požarom hodil sem ter tja po hribu za cerkvi in molil, saj ognja niso mogli pogasiti. Takole pravi:

"Da ne boš mislil, da duhovniki nimajo moči - takrat so se namreč prignali oblaki, začelo je deževati in dež je ogenj pogasil. Kar vprašaj še koga, če ne verjameš. Posledice požara smo čutili potem še dolgo, saj smo imeli prismojeno vodo, kajti ogorki so šli preko streh v vodnjake."

DEKLETA, KI SO IGRALA IGRO FABIOLA IN NEŽA: PRVA VRSTA NA VRHU; FRANCA ROBRSKA MICA ULINOVA, JULA RNEJCOVA, FRANCA BOSELOVA, PEPA BRJASKA. DRUGA VRSTA: ANČKA MOJSKRNA, IVANKA ZOGRJEVA, REZKA ULINOVA, IVANKA GRLEVIČEVA, MIMI LAZARSKA, BARBA RNEJCOVA. SEDIJO MERI GRLEVIČEVA, ANČKA BRJASKA.

SE ENA IZ CASOV POD ITALIJO

MIMI LAZARSKA - V MLADOSTI JE VELJALA ZA COLSKO LEPTICO

Počasi se najin pogovor približuje štiridesetim letom tega stoletja - začetku druge svet. vojne. "Kako se je začela druga sv. vojna?" "Tiste dni, preden se je začela vojska, smo neke noči videli ne nebu skrivnostno svetlobo. Cez Križno goro je nebo žarelo in nekateri moški so se odpravili tja gor, da bi videli, kje gori. Ko so se povzpeli na vrh, so videli, da svetloba prihaja od daleč, zelo daleč. Celo iz Podkrajja so prišli na Col, saj so mislili, da gori v naši vasi. To je bilo znamenje..."

"... To je bil polarni sij..."
 "Ze, ze, polarni sij, toda ljudje so prerokovali, da je to znamenje, ki ne prinaša nič dobrega..."

Sicer pa se zelo dobro spomnim začetka druge svetovne vojne. Vse stare zastave, cel stara krila, rjuhe, vse, kar je bilo rdeče ali plavo, smo razkosali in pripravili za zastave. Kdo je pa takrat vedel, kaj bo prišlo, saj nam ni nihče razložil, kaj bo. Bili smo zelo slabo informirani, saj nismo imeli slovenskih časopisov, Italijani pa so tiste dni kar nekam utihnili. Nekega dne je iz Vrhpolja prišla sestra Mica in mi zelo slovesno pripovedovala, da sta šla dva njena sovaščana v partizane. Nekaj mi je govorilo, da to ne bo prava vojska in sem ji rekla, naj ne bo nič preveč vesela.

V začetku druge svetovne vojne so bili Italijani kar nekam v strahu, kaj bo, in so se domačinov kdaj pa kdaj celo bali. Vprašam jo, če so se Italijani takrat, ali sploh kdaj prej, potrudili govoriti slovensko. Pove, da so včasih že morali, saj so oni prišli v Jugoslavijo, oni so bili gostje. Spremenili so ime vasi, ki so jo poimenovali Zolla, hoteli pa so spreminjati tudi osebna imena: "Ko se je rodil sin Lenart, sem ga šla prijaviti na občino. Vprašali so me: "Perche Lenart, perche non e Leonardo?" "Perche mi piace cosii!" sem rekla in tako je obveljalo. Niso ravno komplicirali. Mislím, da je bilo dovolj že to, da so morali otroci v šoli govoriti italijansko.

No, druga skrajnost pa se je dogajala pozneje, ko so prišli na Col partizani. Marsikaj, kar so zgradili Italijani, so hoteli zrušiti. Lotili so se celo šole, metali so že strešnike s strehe, ko nam jih je le uspelo prepričati, naj vsaj šole pustijo pri miru."

Ko je potem leta 1943 italijanska vojska kapitulirala, so slovesno najavili prihod partizanske vojske

na Col. Vaščani so se zbrali na cesti, da bi to vojsko pričakali kot se spodobi. Potem pa je iz črnovrške smeri prikoral Cukov Tone z Malega Polja, v raztrganih hlačah in suknjiču, s puško na rami in to je bila za takrat vsa partizanska vojska...

Spet se nasmejeva. Grlevička zna namreč marsikatero zgodbico zabeliti s svojim značilnim humorjem... Sicer pa ima z vojsko precej izkušenj. Preživela je avstrijsko, italijansko in vseh vrst domačo vojsko in točno ve, kako in kaj, kdo je bil tak, kdo drugačen in prepričan sem, da govori resnico. Pravi, da partizani niso bili kdovekako priljubljeni na Colu in za to je kar nekaj vzrokov. Po dokaj mirnem začetku vojne je z njihovim prihodom prišla na Col nova nadloga - Nemci in takrat se je za Colčane šele začela prava vojna z mrtvimi in ranjenimi. Italijani, ki so bili prej dolga leta na Colu, ki so uvažali svoj jezik, kulturo in navade, so jo menda kar čez noč pobrali. Bali so se partizanov, ki so menda brez usmiljenja ubili vsakega, ki so ga ujeli. Tako so nižji oficirji, ki so spali v njihovi hiši, zvečer šli normalno spat, zjutraj pa jih ni bilo nikjer več.

V drugi svetovni vojni je vojskovanje potekalo drugače, kot v prvi - vojna se je odvijala tudi po mestih in vaseh. Tudi Colu ni bilo prizanešeno. Spominja se, da je nekega dne malo manjkalo, pa bi Nemci pobili celo vas. Prišli so namreč v vas in ko so videli ceste prekopane, kar naj bi oviralo njihov prihod, so vaščane zgnali pred cerkev, da bi jih pobili. Rešila jih je pokojna Fani Banetova, ki je znala nemško in jim je vse razložila. Povedala jim je, da Colčani niso za isto "stvar" kot partizani in to je bilo dovolj, da so jih spustili. Se bolj pa ji je ostal v spominu dogodek, ko je bila v podobni življenjski nevarnosti in takrat, pravi, je morala znati nemško:

"Pokojni Dolar je prišel kričat po vasi, naj hitro bežimo, ker so Nemci že čisto blizu vasi. Stekli smo proti Vodiciam, jaz pa sem se pri znamenju obrnila in se skupaj z bratovo ženo Tonco napotila nazaj proti domu. Dogovorili sva se, da se bova zaklenili v njeni hiši in počakali, kaj bo. Ko pa sva prišli v hišo, so bili Nemci že tam. K meni je pristopil oficir, mi uprl revolver na prsi in vprašal po možu: "Wo ist dein Mann?" Ustrašila sem se,

nato pa zbrala dovolj poguma, da sem mu odgovorila: "Main Mann nicht zu hause, ist Italienischer soldat." Na srečo naju je potem obe spustil. Čez noč so nam pobrali precej hrane, Tonci pa so doobra izpraznili gostilno. Kolikor so mogli naložiti na kamion, toliko so pobrali."

Nadaljuje o tem, kako so bili takrat res v stalni življenjski nevarnosti. Na Colu so se križale tri, štiri vojske: Italijani, Nemci, partizani in domobranci in stalno je bilo treba paziti na besede, se pretvarjati, jih prinašati okoli... Zgodilo se je, da so v njeni hiši spali Italijani in partizani hkrati; eni na podstrešju, drugi pa spodaj v listju. Za domačine je bila takrat nevarnost še večja in ponavadi cele noči niso zaspali. Spet pove drobno zgodbico, kako so neke noči prišli sestradani in utrujeni partizani in moža Lenarta prosili, naj jim pove, kje so Nemci. Govorili so, da so vsega siti, da ne morejo nikamor več in bi se radi predali. Ona pa ga je posvarila, naj bo tiho, naj nič ne govori, saj ne ve ne, kdo so, ne kaj so. Ubogal jo je in jim svetoval le to, naj si pomagajo sami. Drugo jutro jih potem ni bilo nikjer več. "No, ugasni kasetofon, saj sem ti dovolj povedala!"

"Kar povejte še kaj."
 "Kaj naj še povem...? Ja, takrat, ko so prišli Nemci, leta 1943, je bila huda zima in so bili tri dni brez hrane. Nisem jih mogla gledati tako brez hrane, saj so se mi smilili - bili se vendar ljudje. Skuhala sem velik lonec repe in še en lonec s krompirjem, odnesla to njihovemu oficirju in mu rekla, naj to hrano razdeli vojakom. Ko se je potem zima umirila in so odprli ceste, so Nemcem pripeljali hrano. Vojaki, ki sem jih v stiski nahranila, so prišli k meni in vsak mi je dal nekaj svoje hrane. Dobilasem sir, meso in druga živila, kar je takrat veliko pomenilo.

Povem ti, da sem imela v enem dnevu kar tri stranke, tri vojske in vsi so hoteli jesti. Najprej so prišli domobranci in so bili hudi name, češ, partizanom dajete, nam pa ne. Povedala sem jim, da imajo vsi puške, da se vseh bojimo, sploh pa; kaj naj jim damo, ko pa še sami nimamo dovolj."

Prijaznosti enega od nemških vojakov se ima zahvaliti, da je njen mož Lenart ostal živ. Ko je Lenart nekega dne vstopil v domačo hišo, so bili tam tudi Nemci. Eden izmed njih je pristopil k njemu in mu rekel,

naj čimprej odide iz vasi, če mu je življenje kaj drago, kajti če ga dobi v roke ta glavni ga bodo ubili. Verjetno so vedeli, da sodeluje tudi s partizani. Zbežal je v Gorico in tam kar nekaj časa ostal.

"Ja, vidiš, tako je bilo takrat," pravi stara mama in pove še eno zgodbo: "Nekega dne, ko sem bila sama doma, so Nemci pred hišo pripravljali kosilo. Imeli so tudi vino. Hotela sem preizkusiti, če so kaj radodarni, vzela sem lonček in enega izmed njih prosila, naj mi naliže. "Ja, ja, ja wohl", je rekel in mi natočil poln lonec vina.

Sicer pa sem se takrat kar dobro znašla. Prodajala sem jim tobak, ki sem ga dobila v Vipavi, v zameno pa sem dobila hrano...

Zdaj je pa res zadosti. Jaz ti tu govorim, ti boš pa potem to nosil po svetu in jaz te bom šla tožiti, kot vas bo tožil gospod"... (smeh) "Saj nas ne bo tožil."

"A, da ne bo... o, boš že videl..."

Pogovor je trajal že tri ure in v aparatu sem zamenjal četrto kaseto. Zunaj se je mračilo in pritiskal je suh zimski mraz. Med pogovorom sva tako večkrat naložila na ogenj in tudi nekaj pojedla. Kljub temu, da mi je že prej večkrat pripovedovala posamezne zgodbe in doživljaje, me je tokrat presenetila. Tako bister spomin in tudi sposobnost pripovedovanja, da bi lahko članek pisal kar sproti. Kot da bi bral knjigo, kjer odpiraš list za listom. Mogoče sem bil v svoji vnemi celo malce vsiljiv in na trenutke mi je postalo nerodno, da takole silim vanjo. Toda vztrajal sem naprej, kot da bi slutil, da se potem kar nekaj časa ne bova mogla pogovarjati...

Predlagal sem, da malce prenehava z vojsko:

"Kdaj ste imeli na Colu prvi radio?" "Prvi radio... prvi radio sta naredila naš France in sosedov Ivo..."

"A res, kako naredila?"

"Naredila ja, iz neke špage in dveh konzerv... (smeh)

Prvi radio smo imeli že pred drugo vojno, vendar se ne spomnim točno kdaj. Veš, med vojsko smo videli veliko letal, vojaška, ne civilna. Letela so prav čez našo vas..."

"Kaj pa časopisi?"

"Brali smo Domoljuba, že pred vojsko, potem je bil Angelček, otroški verski časopis, in Slovenec. Od vsega začetka smo bili naročeni tudi na Mohorjevo družbo. Velika škoda se je zgodila takrat, ko je bil Col bombardiran in je zgorela tudi naša hiša in v njej knjige, katerih smo imeli precej. Veš, Cola niso bombardirali Nemci, kot vsi pravijo in učijo v šoli, bombardirali so ga partizani, ker so bile tu nemške postojanke, ki so jim ovirale pot s Pivke proti Predmeji. Bilo je hudo. Skoraj vsak dan smo morali takoj zjutraj, ko smo odpravili živino, ven iz hiš. Ponavadi smo šli na Skok, se skrili po grmovju in čakali konec napada. Najprej so bombardirali cerkev, ker je bilo baje izdano, da imajo tam domobranci skrito razno blago. Nekoč se je začel napad prav med mašo in morali smo teči ven in se čimprej umakniti v nekoliko bolj varno zavetje gozda. Orgle, ki so še danes v cerkvi, so bile pripeljane na Col prav med enim od napadov."

"Pravijo, da je bilo izdano, katere hiše je bilo treba porušiti?"

"Seveda je bilo izdano, drugače ne bi bombardirali le nekaterih hiš."

"Pa ste prepričani, da je bilo tako?"

"Seveda je bilo tako, vendar ti tega ne smem povedati..."

Veš, ko je bilo najhujše mimo, je prišla..., hodila po Colu in pravila, da so podrli hiše, vendar ne še vseh ta pravih. Bili smo potem še v večjem strahu. Spomnim se, da je ob nekem takem bombnem napadu

POGLED S HRIBA ZA CERKVIJO NA STARI DEL COLA. KOLIKO SE JE SPREMENIL DO DANES?

bomba, ki ni eksplodirala."

"Ste prepričana da res ni eksplodirala?"

"Sem. Slišali smo jo, kako je žvižgala, potem pa je namesto poka vse potihnilo. Kasneje smo šli gledat in videli tam le razrito zemljo. Cez Col pa so leteli tudi zavezniški bombniki, ki so bombardirali Nemčijo. Tudi do 30 letal smo našli in včasih je bilo nebo kar prekrito z njimi. Nekega dne so odvrgli bombo v bližini Vodic in po okoliških hišah so pocukale šipe, tako močna eksplozija je bila." "Kdaj se je pa mož vrnil iz Gorice?" "Tam dol se je skrival celo poletje. Doma smo spravili vso košnjo, šele ko smo začeli kositi otavo, je prišel. Menda pa tudi še takrat ne bi prišel, če ga ne bi šla sama iskat. Vprašala sem gospoda Petriča, ki se je moral skrivati pred partizani, kaj naj naredim, in on mi je potem rekel, naj ga grem iskat. Vračati so se začeli takrat tudi drugi, ki so pobegnili ob prihodu Nemcev v vas. Nekateri so na ramenih nosili drva, kar bi bilo za izgovor, če bi jih kdo kaj spraševal. Takrat je res kar precej ljudi pobegnilo, pa čeprav so Nemci še pred svojim prihodom na Col z letaki obveščali, da civilom ne bodo storili nič hudega, le v miru naj bodo."

Veš, med drugo svetovno vojno so se morali fantje skrivati... no, pa tega ti ne smem praviti..."

"Kako da ne, lahko se pove."

"Ja fantje so se skrivali, da ne bi šli v partizane."

"Saj to se ve, da so se skrivali."

"Ležali so v sobi in ko je ponoči kdo potkal, sem jih morala na tih spravit na podstrešje in potem ven iz hiše. Partizani so potem prišli, pogledali po hiši in ugotovili, da so v sobi tople postelje. Rekla sem jim, da so tam spali otroci, ki sem jih vzela v svojo posteljo, ker so jih jokali. Se huje je bilo, ko je bila bitka v Crnem Vrh. Partizani so iskali, če koga skrivamo. Pogledali so celo v kad v hramu, pa v krušno peč in po vseh omarah. Našli niso seveda nikogar." "No in potem je prišel konec vojske?"

"Ne spomnim se točno, kako je bilo takrat, ko je bilo konec vojske, ne vem, kdo nam je povedal. Spomnim se, da so šli moški v Ajdovščino takrat, ko se je ustanovljala prva vlada. To je bilo v začetku maja... in malo prej je bilo konec vojske, kajne?"

Kmalu po vojni se je na Colu formiralo nekakšno podjetje Obnova, ki je Colu dajalo nov videz. Zgrajen je bil Zadržni dom, Prosvetni dom

in še kaj. O splošni jugoslovanski obnovi pa nima najboljšega mnenja:

"Veš, obnovo so zafurali komunisti in Tito, ki se je prevažal okrog po svetu in razdal draga darila. Kaj misliš, da je to malo stalo?"

Oblast je začela v letih po vojni načrtno zatirati drugače misleče. Tisti, ki so bili šolani in pametni, so hitro spoznali, kaj bo iz tega, in pravočasno šli čez mejo. Pravi, da se je to zatiranje in nasilnost začela že pred vojsko. Spomni se, da so nekoč partizani organizirali miting v gostilni Pri Brjaških in udeležba je bila za vse obvezna. Prav takrat so nameravali priti v vas tudi Nemci, pa so se na začetku vasi obrnili, ko so izvedeli, kaj se dogaja. Bali so se, da bo preveč žrtev na obeh straneh.

Po drugi svetovni vojni je tako res nastopil nov problem - partija, ki je po svoje oteževala življenje. Stara mama pravi, da se bo o vsem, kar je partija zganjala, še pisalo in da bo gotovo nekoč drugače: "Zelo rada bi dočkala, da bo drugače, da bo partija izgubila. Če že bo drugače, mora priti to zelo kmalu, vsaj jez tako mislim."

Ko jo še sprašujem o tem povojnem obdobju, o komunistih in njihovih "zaslugah", ji beseda ne gre kaj rada z jezika. Mogoče je to tisti strah, tista bojazen, če ne kar previdnost, da se o nekaterih stvareh ne sme preveč govoriti. Kar presenetila me je, ko mi je nazadnje rekla:

"Veš, nas so povsod zaničevali, da smo bela garda. No, mi pa smo na to ponosni."

"Kako ponosni?"

"Zato, ker smo vedeli, da se bela garda bori za ta pravo stvar, komunizem pa ne - saj vendar vidiš, kaj imamo sedaj... Mene bodo zaprli, ko ti to pravim..."

"Kdo vas bo zaprl?"

"Zaprli me bodo, ker boš to objavil v Casniku."

"Ne, ne, sedaj je drugače, ni več tako, kot je bilo takrat."

"Zadnji čas je, da je drugače, saj so naredili dovolj slabega... Veš, jaz sem zmeraj direktna in taka sem bila že med vojsko. Tako sem nekoč partizanom, ki so prišli k nam, rekla, naj vendar nehajo noret in naj gredo domov. Eden izmed njih je rekel, da bi radi šli, vendar jih ne pustijo."

Povedati je treba, da so si ljudje po vojni na razne načine pomagali. Zadržni dom je namreč postal središče življenja na vasi, saj so bile tam razne delavnice in v mizarški delavnici je delal tudi mož Lenart. Preprodajali so maslo, živino..., saj kljub svobodi, kljub

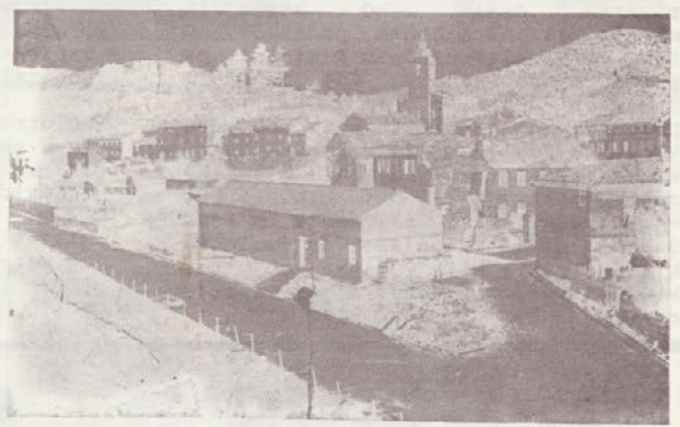

DELAVCI COLSKE ZADRUGE. Z LEVE: PAVLE JURJEV, LENART GRLEVIČEV, MERA TEJKLNOVA, STANKO BIZJAK, ..., DREJC BRJAŠKI, FRANCE BRJAŠKI, IVANKA NABERGOJ, EDO PEKOV, LOJZE TEKCOV, FRANCE MRKCOV, ..., CEPIJO: PEPE SRIBRSKI, LOJZE MARTN, PEPE ZOGRSKI IN VINKO BAJC.

COLSKA STELENGA LETA 1949. STOJIJO: PAVLE MIKLETOV, FRANCE POLIŠKI, DREJC KRANČARSKI IN TONE SRIBRSKI. ČEPITA: LENKO GRLEVIČEV IN JANEZ SEVERSKI

svetli prihodnosti, ni bilo še konec revščine. Tako so imeli hrano na karte, s katerimi so hodili v nabavo v Gorico. Največ so hodili peš, kasneje pa so se vozili tudi s kamioni, avtobusi takrat še niso vozili. Pa še droben utrinek iz vojske: "Že takrat smo imeli kartice za hrano in z vozički smo jo hodili iskati v Gorico. Nekateri so se peljali kar z nemškimi kamioni, ki so v Gorico vozili les. Z njimi se je nekega dne peljala tudi Severca, ki so jo partizani ustrelili prav zato, ker se je peljala z Nemci.

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI JE BIL ZGRAJEN PROSVETNI DOM

STELENGA NA COLU LETA 1949. STOJIJO: SILVO ČUKOV, MILE FRIDETOV, DREJC LEBANOV, TONE SUNICERJEV, FRANCE LJ KRSTOFOV, TONE ANČKN, PAVLE JURJEV, LOJZE MATICOV. SEDLJO: LENO TEJKLNOV, SUHOVRSKI ..., IN TONE BALANTINOV.

Sele v Gorici je šofer opazil, da je potnica, ki so ji na Colu dovolili, da je sedla na naložen les - mrtva. Doma je zapustila veliko majhnih otrok." Kljub vsem novim problemom, ki so se pojavljali po koncu vojne, se je Col počasi le razvijal. Obnavljale so se hiše, rasle so nove, življenje

se, je počasi vračalo v ustaljene tire. S staro mamo/klepetava naprej. Prihajava v obdobje, ki ga tudi mlajši bolje poznamo, pa tudi v našem Časniku smo ga že obdelovali. Tudi tu ve povedati mnogo zanimivih stvari. Razkrije mi veliko nepravilnosti, ki so se v letih po vojski dogajale na Colu in bodo ostale shranjene le na kaseti, kajti tako sva se dogovorila... "Sedaj sem pa res dovolj povedala. To napiši, če boš še kaj potreboval, bova pa drugič nadaljevala." "Se kakšno fotografijo bova izbrala..." "In ti boš vse to objavil, kaj se mi ne bodo ljudje smejali, ko bodo vse to brali..." "Ne bodo se smejali, ne, bodite brez skrbi!"

Tako. Upam, da se je namen mojega nekajdnevnega pisanja in zbiranja materiala uresničil in da je bilo branje zanimivo ter na nek način tudi poučno. Verjetno imate, dragi sokrajani, o posameznih opisanih dogodkih tudi svoje poglede ali pa menite, da so se v naši zgodovini dogajale še druge pomembne stvari, ki bi bile vredne, da se jih zapiše. Primito svinčnik v roke ali pa se nam oglasite. V Odboru bomo s proučevanjem colske preteklosti nadaljevali.

Sandi Skvarč

Morda niste vedeli...

Ena zelo priljubljenih pogovornih tem je prav gotovo zgodovina domačega kraja.

Ljudje so si vedno postavljali vprašanja, kot so: Kdaj so prvič naselili ta kraj? Kdo je tu živel? Kako so ti ljudje živelj? in podobno. Malo lažje je to ugotoviti v novejši zgodovini, ko so vodili razne evidence, rojstne in krstne knjige v vsaki fari. Če pa hoče človek izvedeti, kako je bilo pred petsto, tisoč ali več leti, se znajde pred velikim problemom. Če bi hotel izvedeti kaj pomembnega za kak večji kraj, bi se kje kaj našel; če pa je ta kraj tako majhen kot je naš, je to zelo težko. Pravih zapisov o tem verjetno nikoli ni bilo, če pa bi že bili, bi se sčasoma zaradi nepomembnosti izgubili. Zato so ostala v arhivih samo pričevanja zgodovinarjev, ki so kasneje raziskovali zgodovino različnih narodov in kultur, pa še ta so nastajala največkrat na osnovi ustnega izročila. Zato prihaja do različnih podatkov o kakem dogodku, kraju ipd.

Podatke, ki jih navajam, sem dobil iz Goriškega arhiva (Gorica), bili so zbrani pred 15-imi leti. Navajajo določene trditve, ki so dokazljive, nekatere pa bi lahko bile vzrok polemik. To pa ni moj namen, zato preberimo ta sestavek bolj za razvedrilo kot zares.

Col je bil gotovo naseljen že v rimskih časih. O starejših naselbinah ni nobenih podatkov. O tem, da so bili na Colu Rimljani, pa priča mnogo najdb. Col je bil pomemben prelaz in križišče; pomemben pa je bil tudi za obrambo Vipavske doline. Za obrambo ceste, ki prihaja in Hrušice, sta bila ob cesti postavljena dva stolpa, po vsej verjetnosti na mestu, kjer danes stoji župnišče in Tomičova hiša. To sta bila vojaška objekta, ki ta verjetno služila za zaprtje cest

Za obrambo ceste, ki prihaja iz Črnege Vrha, pa so napravili okop, še danes imenovan Sance (to je nemška beseda, ki pomeni okop). Narejen je bil iz štiri do pet metrov širokih zidov, ki so bili zidani iz suhega kamenja. Ti zidovi so bili ravni in postavljeni v obliki peterokotnika. Cel okop je bil dolg 120 m. Okrog njega so našli precej predmetov iz železa in bronu.

Severno od vasi je samotni hrib (680 m), imenovan Rižemberk; tu je bilo mogoče opaziti sledove zidov in treh umetnih stebrov, kar priča, da je bila na tem mestu verjetno opazovalnica. Verjetno je bil enako zavarovan tudi Sturmanik (622 m), ki leži na nasprotni strani naravnega prehoda po dolini. O prisotnosti rimske kolonije pričajo tudi najdbe, ki so jih našli južno od rimske ceste. Najden je bil meč, posode, ki so jih polagali mrtvim v grobove in dva kovanca, ki izvirata iz časov Diokleciana in Maksimilijana. V srednjem veku so zgradili na temeljih rimskih stolpov baročni grad, ki je bil last družine Flanchenfeld. Obe stavbi sta bili povezani z mostom, pod katerim je tekla cesta. Zaradi tega mostu je dobil grad in celotno naselje ime Podvelb (po nemško Unter dern Gewelb). Most je obstajal do leta 1870, bil pa je tako nizek, da je bilo na spodnji strani videti sledove, ki so jih puščale sulice cesarjevih konjenikov. Lastniki gradu so most uporabljali tudi za zapiranje ceste, da so lahko pobirali davek na prehod (cestnina). Po tem so kasneje preimenovali celotno naselje v ime Col, ki izhaja iz nemške besede Zoll (carina, davek).

Preden pridemo na Col, stoji na desni strani ceste grad Trillek, star stolp, verjetno tudi ta zgrajen na starejših temeljih. Pripadal je grofom Trillek, kasneje pa je prešel

v last grofom Abramsberg. Ta družina je tudi zadnja bivala v njem. Možno je seveda tudi, da je med tema dvema družinama še katera druga prebivala v tem gradu. Na vrtu gradu Trillek so našli leta 1874 kamniti steber, postavljen v čast imperatorju Giulianu Apostatu. Verjetno je bil postavljen okrog leta 361 našega štetja. Ta steber se sedaj nahaja v muzeju v Ljubljani. Na pol poti od Trilleka do Cola so našli tudi 15 srebrnih kovancev iz obdobja 79 - 180 našega štetja.

Kot je razvidno iz zapisa je bil Col naseljen že za časa Rimljanov. Najstarejše najdbe segajo v začetek našega štetja in bodo kmalu praznovale 2000 letnico. Možno bi bilo, da bi bil kraj zaradi pomembnosti prelaza naseljen že prej, vendar o tem ni dokazov.

Verjetno o časih, ko so tukaj bivali Rimljani, ne bomo izvedeli kaj več, kot se že ve. Gotovo pa obstajajo podatki o kasnejših obdobjih, posebno še o prejšnjem stoletju.

Baročni grad so podrli kmalu za mostom, na njegovem mestu so zgradili župnišče. O ostankih iz rimskih časov je ostal samo del zidu na Sancah. Prav tako se malo ve o stari cerkvi Sv. Lenarta, ki so jo podrli pred 2. svetovno vojno in bi gotovo imela zgodovinsko vrednost. O tem priča skrivnostno izginotje ene izmed dveh kamnitih plošč, ki sta verjetno služili kot nagrobna kamna nekje v tlaku stare cerkve.

Tako nam je do današnjih dni ostal samo grad Trillek. Tega pa lahko vsi vidimo, kako propada. Izgleda, da ne damo nič na svojo zgodovino in samo vprašanje časa je, kdaj se bomo (bodo) pogovarjali, da je bil včasih pod Colom tudi grad.

Ivan ŽGAVEC

Obujanje starih običajev

Colska podoknica...

... LETOS V GOZDU

Kaj je to "Colska podoknica"? To je praznik. Praznik zato, ker nam je uspelo oživeti ta star ljudski običaj in to v času, ko se nam venomer samo mudi in se je tako težko za trenutek ustaviti. Praznik pa tudi zato, ker iz vsega tega izžareva priznanje nam samim, našim odnosom in našemu delu.

Kaj pa je bila podoknica včasih? Bila je takorekoč nekaj vsakdanjega. Bila je skoraj edini način, da sta se dva mlada poblize spoznala in si zaupala tudi največje skrivnosti. Iskra ljubezni, ki je zatlala ob sramežljivih pogledih pri nedeljski maši, na poti domov, ali ko sta se mimogrede srečala med vsakodnevnimi opravili, se je razžarela ali pa se smela razžareti šele zvečer, ko je fant prešerno zapel pod oknom svoje drage, ali pa morda samo tiho,

PODOKNICAR S SLAVLJENKO

PODOKNICAR

sramežljivo potrkal in s trepetajočim srcem čakal. Pozneje so se mladi začeli družiti v šolah, tovarnah, v diskotekah, na morju, v hribih, ... Podokničar pa je zastarel in z razvojem in napredkom postal takorekoč sinonim zastarelosti, celo zaostalosti. Danes pa ga zopet obujamo. Pomeni nam nekaj bolj naravnega, prvinskega, pomaga nam zaustaviti čas, vrniti se v preteklost...

Letos smo se zbrali na prelep septemberski večer. Benčinci v narodnih nošah, mi pa v staromodnih oblekah, z lajpkici in obveznimi klobuki. Hoteli smo biti izvirni in s tem pokazati ljudem, da tale današnja mladina le ni tako ravnodušna do starih običajev, ki so jim verjetno veliko pomenili...

V sprevedu smo se napotili od Zorke proti Tratniku. Z veselimi domačimi vižami so Benčinci popestrili drugače suhoparen sobotni večer. Čeprav je bilo prisotnih le

malo ljudi, smo bili veseli, kajti česa takega še ni bilo na vasi...

Do Gozda smo se odpeljali z avtomobili, ki smo jih seveda pustili primerno daleč od hiše. Z lojtro na rami smo nato stopili proti hiši. Kaj je bilo potem, pa vprašajmo podokničarja.

"Hja, kar nerodno mi je bilo, ko sem stopal proti hiši. Že od daleč sem zagledal Darinkino okno in na svoje veliko presenečenje opazil, da je zbrana skoraj vsa soseska. Takrat se mi je zazdelo, da sva jaz, kot podokničar, in Darinka, kot recimo moje dekle, pravzaprav samo statista, ki sva omogočila glavnim igralcem, to je vsem ostalim, ki so se zbrali, da bodo čim lepše in čimbolj doživeto preživel ta večer. Takih večerov je pač malo..."

Prislonil sem lestev in splezal navzgor. Darinka me je povabila, vstopil sem skozi okno, ji čestital ter izročil šopek in spominsko

sliko. Nato sva skupaj prislunila kvartetu DO...

Ko sva stopila iz hiše so Benčinci že zaigrali, seveda samo za naju. Zavrtela sva se v veseli melodiji, pri naslednjih pa so se nama pridružili še ostali. Dvorišče pred Darinkinim domom se je spremenilo v plesišče.

Sledila je gostija, prava svatba, ki bi bila v čast vsaki gospodnji - srečni podokničarji, če so jih vedno tako postregli. Ha, ha? Tako smo se še naprej zabavali, plesali, pa zopet sedli in se šalili med seboj. Mislim, da smo bili srečni."

Da, to je najpomembnejše. Sploh ni važno kako, kdaj in kje smo zaključili ta večer. Važno je, kako smo ga razumeli in kako doživeli.

Se enkrat se najiskrenejše zahvaljujemo družini Božič za lep sprejem in za čudovit večer, ki smo ga preživel v krogu njihove družine in ostalih sovaščanov.

Simon Skvarč

foto: Marjan P.

BENCINCI Z ODBOROM

... MA FANT MOJ

Vsako leto pride, nas obišče, najmlajše pa tudi nagradi. In tako je bilo tudi letos.

Bil je lep, s sivo brado, prav takimi lasmi in lepo dolgo suknjo. S seboj je imel svoje stalno spremstvo: dva angelčka in pa seveda hudiča, ki je marsikateremu pognal strah v kosti.

Verjetno je prišel iz Črnega Vrha. Najprej se je ustavil na Malem Polju, potem pa je pot nadaljeval proti Zagoliču, kjer se je zadržal malo dlje. V prenekateri hiši se je usedel, se pogovoril z otroki, jih popestoval in se z njimi tudi sikal. Bili so ga veseli, nekateri pa so se ga tudi malo balii. V hudem neurju je prišel na Col, kjer ga je gostilničar Jože povabil na malico. Tam se ni dolgo zadržal, ker je moral še v Orešje pa nazaj po vasi in seveda v novi Col, kjer je med drugim obiskal tudi Alpino.

Svojo pot po Colu je zaključil pri Zorki, od koder je odšel neznanu kam.

Matjaž Bizjak

foto: Marjan P.

Miklavževanje

V DRUŽINSKEM KROGU - LE KJE JE OČE

MIKLAVŽ PRIHAJA

PRI KRŠTOFOVIH DOMA

COLSKI DNEVI JLA

avtorski zapis

Zunaj je jesen. Pokrajina se odeva v tople, zlatorumene barve, listje selesti v vetru in počasi odpada. Narava se pripravlja na zimo - na kratek, a zaslužen počitek.

Sedim v toplo zakurjeni sobi. Pogled mi skozi okno uhaja čez dolino Bele, na pobočje Nanosa. Koplje se v soncu in mi ponuja vse razkošje jesenskih barv. Zaprem oči in v mislih odidem na sprehod... Hitim po vodiški cesti, v Ogradah zavijem levo proti Policam, tam pa desno proti Dolarjevi dolini. Tu, v zavetju bukev, začutim hlad. Obdaja me skrivnosten mir in pa tišina, ki jo zmoti le šumenje listja pod nogami. Tu pa tam zapoje ptica, nekje v daljavi se oglasi motorna žaga, lajež odmeva med obronki Kanjega Dola. Zamislim se... Kako blizu nem je postala ta dolina, ujeta pod pobočja Kanjega Dola in Vodica, z značilnim Riženberkom, ki kot nekakšen stražar mrko gleda na prišleke. Kako smo se z vsemi močmi uprli, da jo ohranimo nedotaknjeno in seveda našo, da se lahko svobodno sprehodimo po njenih stezah, ne da bi nam kdo zapovedal, kaj smemo in česa ne...

Jesensko sonce pošilja zadnje žarke skozi orumenele in napol gole krošnje dreves - noči se. Ti drobni prameni svetlobe ustvarjajo v bogastvu toplih barv vznemirljiv, še več, svečan občutek, ki se ga ne da opisati. Le kje sem hodil do sedaj, kje sem iskal mir in tišino? Mar je bilo res potrebno, da je hotela človeška nečimrnost in ošabnost iztrgati naravi delček te lepote, skriti kotiček, da smo se zavedli - ni potrebno hoditi daleč, da bi našli vse to...

Zasišim jok - otroški jok. Sele naslednji trenutek se zavem, da sedim doma za mizo in da glasovi prihajajo iz otroške zibelke. Vesna se je prebudila in zahteva, da se ji posvetim...

Pred seboj pa imam zajeten kup papirja, nekakšen dosje dogajanja v začetku leta, ki smo mu nadeli ime: "Nameravana gradnja vojaških objektov na Colu". V Odboru smo se namreč odločili, da te dogodke opišemo in jih tako shranimo za zgodovino - za poznejše generacije, za tiste nebolgljenčke v otroških zibelkah, za generacijo, ki prihaja - torej, za naše zanamce, ki bodo nekoč gotovo z zanimanjem prebrali, kaj se je na Colu dogajalo v zgodnji pomladi leta 1990.

KAKO SE JE TOREJ ZACELO?

V začetku februarja so se razširile govorice, da bo vojska v Dolarjevi dolini nekaj gradila. Govorice pač kot govorice, ki jim ni nihče pripisoval posebnega pomena, še več, ljudje so jih imeli za navadne babje čenče. Nekateri bolj, drugi manj zaskrbljeni, smo živeli svoje življenje po ustaljenem tiru.

Prav v tistih dneh se je na Komiteju za gospodarstvo in planiranje v Ajdovščini mudil nek krajan in v kartografskih mapah odkril na področju Dola neke čudne "packe" in govorice so se na žalost začele uresničevati. V Dol so se namreč pripeljali delavci Geodetskega zavoda iz Ljubljane in začeli opravljati meritve terena. Novica se je seveda bliskovito razširila po Colu in med ljudmi je završalo - kaj storiti?

Kot se spodobi, je najprej reagiral Svet KS Col. Predsednik Silvester Peljhan je namreč 11. februarja 1990 na Izvršni svet Skupščine občine Ajdovščina naslovil dopis, v katerem je zahteval pojasnilo za dogajanja. Nemir na Colu in okolici pa je naraščal. Posebno nemirni smo postali mladi. Prvič smo se v "štabu", kot smo poimenovali malo sobo v gostilni Pri Zorki, zbrali že v ponedeljek, 12. februarja. Seznanili smo se z zadevami in se dogovorili za akcije in protestno dejavnost, katere cilj bo le eden - preprečitev gradnje.

Odgovor na dopis Izvršnemu svetu smo kar dolgo čakali. Kljub temu, da se je predsednik Peljhan osebno oglašil na Občini in tja večkrat telefoniral ter protestiral zaradi dogajanja na Colu, je bil njihov odgovor zelo suhoparen. Občinarji so nas obvestili, da je vse v najlepšem redu, saj gre pravzaprav za neko nepomembno stvar, o kateri da nas bodo sproti obveščali. Odgovor ni ne odgovornih v KS še manj pa krajanov samih, v ničemer zadovoljil, geodeti pa so veselo nadaljevali z delom, kot da se ni nič zgodilo.

Nam seveda ni bilo niti najmanj vseeno. Priprave na gradnjo vojaških objektov so kot moreča senca legle na colski vsakdan. O tem se je govorilo povsod - na cesti, v trgovini, v gostilnah; krajanji smo s strahom zrlji proti Dolu, proti jutrišnjemu dnevu in nejeverno zmajevali z glavo: Ali je sploh mogoče, da se v času, ko skoraj ves svet govori o razorožitvi, pri nas pripravlja teren za nastanitev vojske in oborožitve?

PRVI POMEMBEN PREOBRAT

Zadeve so kljub temu, da se je o njih se in še govorilo, postale nekakšen colski vsakdanjik. Uradne osebe na Občini so se sprenevedale, krajevna oblast je nemočno vzdihovala, da se ne da nič storiti, mladi pa smo postajali vse bolj nemirni. Na enem od bojnih posvetov v štabu smo sklenili, da pripravimo sestanek s Svetom KS Col. Tako smo se v ponedeljek 19. februarja ob 17. uri zbrali v eni od učilnic osnovne šole. Na to srečanje smo povabili tudi Janeza Sodrznika, predsednika Komisije za SLO in DS pri ZSMS - Liberalni stranki. Ta sestanek je za nas pomenil preobrat in to prav po zaslugi Janeza. No, Janez je trenutno zaposlen na mestnem Sekretariatu za LO v Ljubljani in če boste, dragi sokrajani, kdaj zasledili njegovo ime, se spomnite, da je prav on veliko pripomogel pri reševanju našega problema. Seznanil nas je s tem, kaj smemo in česa ne, še najvažnejše pa je bilo to, da nam je vili poguma za kasnejše akcije, ki so odločilno vplivale na potek dogodkov. Se isti večer smo izvedli prvo "prepovedano" akcijo. Dva izmed prisotnih na sestanku sta se napotila h Dolarjevim, da bi pripeljala instrumente, s katerimi geodeti merijo teren, vendar ni šlo takoj vse po načrtu. Vrnila sta se namreč s papirjem, s katerim direktor Geodetskega zavoda SRS Rudi Zavri tistim, ki bi jih ovirali pri delu, grozi s kaznijo. Če ne bi bilo poleg Janeza Sodrznika, bi verjetno takrat odnehali, tako pa smo pripravili zapisnik, se še enkrat napotili v Dol in merilne instrumente takorekoč komisijsko odvzeli. Ernesta Logar, ki je imela

te instrumente spravljene in je geodetom pomagala pri delu, je bila seveda v strahu, kaj bo, ko se bodo čez dva dni vrnili. V strahu smo bili tudi mi, še posebno jaz, kajti dobil sem neprijetno nalogo, da zaplenjene instrumente naslednje jutro odpeljem na postajo milice v Ajdovščino. Odkrito moram priznati, da se je, kljub nekakšni euforiji, ki nas je vse skupaj prevzela, v meni prebudil strah pred policijo. To je tisti strah, ki nam je nekako prirojen in takrat dolgo v noč nisem zaspal. Naslednje jutro sem se z mešanimi občutki pripeljal pred postajo milice v Ajdovščini. Otovoril sem se z instrumenti in se podal v notranjost stavbe. Presenečenemu dežurnemu miličniku, ki me je z odprtimi usti poslušal, ko sem mu razlagal namen mojega prihoda, sem instrumente skoraj oddal. Prav takrat pa se je pojavil komandir in mi svetoval, naj, ko smo se že odločili za tak korak, zaplenjene instrumente shranimo nekje na Colu, saj ni potrebe, da bi še policijo mešali zraven. Okleval nisem niti trenutek, saj sem se hotel nevarnega tovora čimprej znebiti. Po pogovoru s predsednikom Peljhanom sem nesrečne instrumente odpeljal v Gasilski dom na Col. V zapiske sem tisti dan zapisal stavek: Stvari postajajo napete.

Popoldne smo se mladi spet zbrali, saj nam, med drugim, tudi srečanje iz prejšnjega dne ni dalo miru. Odločili smo se za akcijo - akcijo, ki bo dokončno dokazala in pokazala, da smo res trdno odločeni, da vojske na Colu ne bomo sprejeli. Ko se je začelo popoldne prevešati v večer, se nas je skupina sedmih - osmih, v največji tajnosti odpravila proti Dolu. Vedeli smo namreč, da geodeti postavljajo po terenu plastične količke in označujejo debela dreves. Mladi diverzantje smo se tako hitro razkropili po dolini, jo prečesali in našli precej količkov, ki smo jih seveda vzeli s seboj. Če so geodeti nezakonito rovarili po terenu, potem se nam je tudi naš poseg zdel upravičen. Toliko bolj, saj smo ugotovili, da so hoteli tudi meritve prikriti in so količke zakrivali z listjem in zemljo. Skratka - odgovorne strukture z vseh nivojev so hotele tiho in prikrito pripeljati v neposredno bližino naše vasi vojaške objekte neznane velikosti, z neznano vsebino in z neznanim režimom. Odgovorni občinarji so se pač zanašali na več desetletij trajajočo maniro, da se lahko s Colom in Colčani počne kar hoče. In res je povojni občinski režim delal, kar je hotel, in ljudje so se ga v nemoči bali. Upamo, da bo v bodoče drugače.

No, pomembnega dogajanja ta dan še ni bilo konec. Kljub nasprotovanju in mlačnosti nekaterih vodilnih v KS smo zvečer izpeljali še eno akcijo. Tokrat smo se razkropili po Colu, hodili od hiše do hiše, informirali ljudi in zbirali podpise proti načrtovani gradnji. Zbrali smo 401 podpis polnoletnih Colčanov, kar nam je bila tudi moralna podpora v tem boju, ki je bil takrat še vedno negotov.

NOV ZAPLET

Ze naslednji dan je prinesel nove zaplete. Kmalu po 10. uri popoldne, ko sem se z malice vračal proti svojemu delovnemu mestu, sem pred

vratil stavbe, kjer imam pisarno, zagledal prizor, ki ni obetal nič dobrega. Tam je bil namreč parkiran avtomobil z napisom na vratih, ki mi je pošteno pognal kri po žilah: Geodetski zavod SRS Ljubljana. V pisarni sta me že čakala jezna možakarja in naslednjih 10 minut bi se najraje znašel nekje daleč proč. Govorila sta o velikanski škodi, ki jima jo je nekdo povzročil v Dolu in jo bo seveda potrebno plačati, pa o zaplenjenih instrumentih, ki so vredni bajne vsote denarja, in še in še. Očitala sta mi, da bi lahko kot politik drugače ravnal. Jezilo jih je namreč tudi to, da sta morala na policijo, saj jih je Dolarca poslala tja po instrumente. Posvarila sta me, da jima je policija obljubila pomoč in jih bo v bodoče ščitila pri njihovem delu. Bil sem v strahu, toda ob misli na pogovor s Sodrznikom ter na podporo Colčanov sem dobil korajžo in jima povedal nekaj naših argumentov. Verjetno je imel prste vmes tudi angel varuh, kajti prav takrat je v pisarno prišel Ivan Skvarč. Brez usmiljenja jima je povedal marsikaj, predvsem pa, da jih je lahko sram, ko takole rovarijo po Dolu in da dela zagotovo ne bodo nadaljevali. Oddahnil sem si, pa tudi strasti so se hitro pomirile. Z Ivanom sva se dogovorila, da se odpeljem z njima na Col in jima instrumente vrnem. Že kot prijatelji smo potem na Colu zavili še na pijačo k Zorki in priznala sta, da imamo prav, da se borimo proti vojski. Se več, rekla sta, da sta na naši strani, da pa imata službo, ki ni vedno priljubljena pri ljudeh. Col sta v sončnem dopoldnevu klavrno zapustila. Pokvaril se jima je avtomobil in v posmeh mimoidočih smo

ga s porivanjem oživljali. Življenje na Colu se je tako nekoliko umirilo. Verjetno ste opazili, da si kot avtor tega prispevka ves čas dovoljujem tudi svoja razmišljanja in pripombe o celotnem dogajanju. Ves čas, še posebno pa v nekaterih "vročih" dnevih, sem razmišljal, da smo morda pregloboko zabredli v ta boj proti vojski. Poleg odobravanja, smo namreč vse pogosteje slišali očitke, da se z vojsko ni ščititi. Pritiske sem doživljal tudi na delovnem mestu. Bil je čas priprav na volitve in tudi demokracija je bila še v povojih in je stara oblast, stari komunistični režim, v zadnjih izdihljajih krčevito branil svoje pridobitve.

NOVA POMEMBNA PRELOMNICA

Naslednja prelomnica v "colski vojaški zadevi" je bila seja občinske Skupščine, v ponedeljek 26. februarja. Nanjo smo se pripravljali že v nedeljo zvečer, ko smo se v štabu zbrali mladinci in pa nekateri člani Sveta KS Col. Naš nastop pred delegati Skupščine je bil uspešen. Dosegli smo uvrstitev dodatne točke na dnevni red in delegati so skoraj soglasno (proti je bil, normalno, delegat JLA), sklenili, da je treba priprave na gradnjo do nadaljnega ustaviti. Občinarji pa so obljubili, da bodo prišli na Col, in zvečer je naš krizni štab že načrtoval zbor krajanov. Planirali smo ga za petek 2. marca, na kar pa občinarji niso pristali, kajti prav tedaj so imeli druge obveznosti. Dogovorili smo se, da počakamo še en teden, vendar samo še en teden, kajti zdelo se nam je, da se občinarji izogibajo soočenju s krajanji Cola.

Z našim nastopom na seji skupščine je postala zadeva zanimiva tudi za javnost, za novinarje, ki so do tedaj pridno molčali. Poleg kratkih in zelo mlačnih prispevkov v Primorskih novicah in v režimskem Delu so najbolj celovito poročilo pripravili v Mladini. Njihov novinar

Matija Grah nam je posvetil ves dan in sestavil res objektivni članek, ki je izšel v četrtek 8. marca.

Pripravili smo precej fotokopij tega članka in skupaj z vabilii za zbor krajanov smo se zvečer spet zapodili po Colu in ljudi vabili na to srečanje. Obvestili smo tudi novinarje, ki so tokrat zadevo zgrabili z obema rokama, saj je že dobila take razsežnosti, da jim ne bi mogla več škodovati. Na neki listič sem tiste dni zapisal: Se bo vroče!

ZBOR KRAJANOV

Teško pričakovani zbor krajanov, ki so se ga udeležili tudi najodgovornejši občinarji, je na meglem petkov večer 9. marca privabil v naš Prosvetni dom veliko krajanov. Se ed dokaz, da naše delo ni bilo zaman - še več, Colčani smo še enkrat dokazali, da bomo v boju proti gradnji vztrajali. Pred gosti iz Ajdovščine, pred novinarji, tudi pred televizijskimi, ki so o nas poročali naslednji dan v osrednjem TV dnevniku, smo ponovili naša znana stališča: Zdi se mi pomembno, da o tem dogodku napišem par stavkov več, saj je pomenil začetek konca zadeve, imenovane "Nameravana gradnja vojaških objektov na Colu".

Sam zbor smo začeli kar se da simbolično. Obiskovalcem smo delili zvončke, ki so jih osnovnošolke nabrale v okolici Dolarja, fantje iz Razpotja pa so zapeli Zdravljico. Po uvodu je predsednik Peljhan kronološko nanizal dogodke in nato pozval k besedi občinarje. Začuda se je njihovo sprenevedanje nadaljevalo. Krivdo so valili na druge, predvsem na republiške organe, in nekako jim ni šla z jezika beseda, ki bi zadovoljila prisotne. Se največ, kar so obljubili, je bilo to, da bodo v bodoče ščitili interese krajanov. Sicer pa je bilo več dobrih razprav, ki so dajale ton zboru. Nekateri velja omeniti:

Franc Koren: Ne gre verjeti zagotovitvam, da bi bil objekt sto procentno varen.

Ivan Skvarč: Spomnil je na velike probleme, ki smo jih imeli za pridobitev soglasja za gradnjo šole. Tu pa gre vse tako enostavno in mimo krajanov.

Ivan Rušt: Povedal je, kako so nas občinarji vsako leto na obveznih predavanjih učili, kako moramo biti budni in znati razkrinkati "sovražnika", pa smo sedaj prav njih prve razkrinkali.

Janko Žgavec: Obregnul se je ob izgovor občinarjev, da niso vedeli, da se na Colu opravljajo meritve terena, češ da so slabi gospodarji, ko ne vedo, kaj se dogaja v njihovi hiši.

Za zaključek sem se oglasil tudi sam in povedal to, kar nam je večini ležalo na duši: "S protesti ne bomo odnehali, dokler ne dobimo jasnega in poštenega zagotovila, da se na Colu vojaških objektov ne bo gradilo."

Ne vem, s kakšnimi mislimi so se občinarji peljali potem proti Ajdovščini niti s kakšnimi vtisti novinarji, organizatorji in vsi Colčani smo bili z zborom zadovoljni, pa čeprav je nad vso zadevo še vedno ležala senca dvoma v uspeh. Vojska je bila namreč takrat še močna institucija, njena zvesta spremljevalka partija tudi in kot smo kasneje spoznali, bi se zadeve še pred par leti gotovo drugače obrnile. Za uspeh se moramo zahvaliti tudi slovenski Pomladi, prvim, a odločnim korakom demokracije in padcu totalitarnega režima, ki so mu, kot že rečeno, moči dan za dnevno pešale.

Po zboru krajanov in po odmevih v tisku, na radiu in TV je zavladalo nekakšno zatišje. Cel teden se ni niti v Dolarjevi dolini niti na občini niti kje drugje zgodilo nič

pomembnega za našo zadevo. Bilo je kar preveč mirno, tako da smo se aktivni mladinci v četrtek 15. marca spet zbrali v kriznem štabu. Ugotovili smo dejansko stanje: Zadeve mirujejo - nikjer nobenega glasu o opustitvi načrtov za poseg v

Dolarški dolini. Polotilo se nas je malodušje in med nami se je vnel celo prepir. Najbolj jih je slišal "občinar" Sandi, torej jaz, ki bi menda moral cele dni sedeti za vratom predsedniku izvršnega sveta, dokler ne bi dobil pričakovanega zagotovila. Prepir je bil seveda le kratek stik, ki pa sem si ga dobro zapomnil. Spet bom govoril o sebi, tada tisti dnevi so bili zame zelo natrpani in tudi naporni. Vem, da bo marsikdo ob misli na mojo službo skomignil z rameni, toda - priprave na volitve, pa tiskanje mladinskega glasila ter seveda boj, ki ga opisujem, so me tako zaposlili, da sem le redkokdaj prihajal domov pred nočjo. Potem pa pride nekega dne v gostilno, pride Janc in ti reče, da nisi nič naredil...

PRI KONCU SMO

Na srečo pa se je zatišje stopnjevalo in colska zadeva je po dobrih dveh mesecih prišla do konca. Zadnje uradno dejanje s tem v zvezi se je odigralo v torek 27. marca na najvišjem organu odločanja v občini - na seji občinske Skupščine. Izvršni svet je predlagal, da JLA in investitor zaradi nastale situacije (upora Colčanov op.p.) najdeta druge rešitve za selitev skladišč Barnice pri Podnanosu. Svoj predlog je moral IS na zahtevo nas - delegatov s Cola in tudi ostalih, spremeniti v zahtevo. Gradnja je bila uradno ustavljena. Čez tri dni, v petek 30. marca, je v Primorskih novicah sicer še izšel članek z naslovom: "O gradnji na Colu še ni odločeno", ki pa je bil zgolj napihovanje, ki si ga je privoščil "zakasneli" novinar. Colska zadeva je šla počasi v pozabo in na Colu smo spet zaživel vsakdanje življenje. Občinarji in pa vsemogočna JLA so se marsikaj naučili, predvsem pa to, da se s Colčani ne da več postopati tako, kot pred petimi, desetimi in več leti. Colčani pa smo še enkrat dokazali, da se da s skupnimi močmi marsikaj narediti, kar si lahko marsikje, kjer tarnajo nad usodo in nemočjo, vzamejo za zgled.

Tako. Upam, da je bilo branje, čeprav morda predolgo, zanimivo. Kakorkoli že, epizoda iz življenja Colčanov, bo tako ostala zapisana in shranjena za zgodovino.

Morda čisto za konec še to. Tako kot morda kdo od vas, sem v toku celega leta tudi sam večkrat preveril, kako je z zadevo. Mislim, da smo lahko brez skrbi - vojaških objektov se na Colu ne bo gradilo.

...Zunaj pa je še vedno jesen. Listje šelesti v vetru in počasi odpada. Narava se pripravlja na zimo. V Dolarjevi dolini vlada mir in prav je tako...

Sandi Skvarč

foto: Matjaž B.

V VROČIH DNEH SO BILI PRI NAS NA OBISKU TUDI AJDOVSKI JAMARJI, KI SO RAZISKALI PODZEMLJE V DOLU

14. PROBLEMI S SPREJEMANJEM SIGNALOV TV SLOVENIJA

Božični in novoletni čas je čas radosti in veselja. To stalno ponavljamo, že več let zapovrstjo pa poskušamo ta čas popestriti tudi colski mladinci, ki se združujemo v Odboru za pripravo novoletne proslave. Čeprav smo se v Odboru, kot že rečeno, združili predvsem zaradi kulturno-zabavnega udejstvovanja, pa nam čas, potrebe in razmere narekujejo tudi druge aktivnosti. Tako se vse pogosteje pojavljamo tudi na politično-gospodarskem področju naše KS. Trudimo se biti aktivni v stvareh, ki prispevajo k boljšemu in lepšemu življenju krajanov. Na žalost je potrebno to aktivnost večkrat usmeriti tudi v njihovo zaščito, v boj proti različnim institucijam, ko le-te ravna ne odgovorno in še vedno v duhu obdobja, ki se izgublja v zgodovino.

Tako morate, sokrajani, v tem veselem novoletnem vzdušju prebrati tudi žalostne dogodke, ki so se pripetili med letom. Članek o nameravani gradnji vojaških objektov ste verjetno že prebrali, na teh straneh vam predstavljamo še probleme v zvezi s spremljanjem TV signalov.

Spremljanje TV programov je bilo še do pred kratkim na območju ajdovske občine eden večjih problemov. Znano je tudi, da so se s tem problemom odgovorni lep čas ukvarjali - žal brezuspešno. Nezadovoljstvo med ljudmi je sicer naraščalo, toda za kaj več, za večje proteste takrat še ni bil pravi čas. Vso oblast v rokah je imel vladajoči komunistični režim, ki se je še posebno krčevito oklepal RTV-ja, in vsaka reakcija, vsak protest posameznikov ali skupin bi bila obsojena na neuspeh. RTV je namreč močna institucija, ki je s sebi prilagojenim zakonom uspešno obvladovala medijski prostor. Zanje je bilo najpomembnejše to, da je imel vsak imetnik svoj TV ali radio sprejemnik prijavljen in da je redno plačeval naročnino. To, kako sprejema program in ali ga sploh sprejema, je bilo že drugo vprašanje. Prav zaradi takega odnosa je bilo na zemljevidu Slovenije precej sivih lis, ki so označevale območja, kjer je pokritost s TV signalom šibka ali je sploh ni.

Kot že rečeno, je taka siva lisa prav do letošnjega leta pokrivala tudi lep del ajdovske občine. Zahteve po izboljšanju stanja pa so v zadnjih letih postale vse močnejše in občinska oblast je nekako le začela ukrepati. Nismo iskali podatkov o tem, kdaj se je ta akcija začela, vemo le to, da je bila v lanskem letu (1989) aktivnost s tem v zvezi največja. Začela so se dela okrog posodobitve oddajnika na Nanosu. Ta oddajnik je širšega pomena, tako za samo RTV, kot tudi za območje Primorske in Notranjske, zato so se finančna sredstva hitro stekala. Večji problemi so se začeli s pripravami na dograditev in posodobitev pretvornika na Planini. "Planina", kot pravimo anteni na vzpetini južno od Ajdovščine, je seveda le lokalni pretvornik, za katerega naj bi poskrbela v glavnem občina sama. To dejstvo je spremljalo akcijo zbiranja finančnih sredstev. Dosežen je bil namreč dogovor, da poleg finančnega deleža

RTV-ja glavno breme posodobitve in dograditve nosi prav občina. Tudi ne razpolagamo s podatki o tem, koliko je znašal predračun posodobitve, niti kakšni so bili deleži vlagateljev in vseh ostalih, ki so prispevali sredstva. Sicer pa to za nas ni pomembno, pomembno je tisto, kar se je dogajalo pozneje, zato pogledjmo, kako smo bili v celotno zadevo vključeni mi.

Lahko rečemo, da smo prispevali kar lep del sredstev, pravzaprav so ta sredstva bivše vladajoče občinske strukture na dokaj zvit in nepošten način dobile v Alpini v Zireh. Alpina nemreč vsako leto nameni za potrebe KS Col sredstva, ki naj bi se porabila za vsestranski razvoj vasi in okolice. Koncem lanskega leta smo Colčani ta sredstva res krvavo potrebovali, saj je šla h koncu gradnja telefonskega omrežja. Čakali smo nanje, toda novica, ki smo jo takrat izvedeli, je povzročila na Colu kar nekaj ogorčenja. Vodilni predstavniki ajdovske občine so namreč odšli v Ziri in odgovorne v Alpini prepričali, da so KS Col namenjena sredstva namenili za pretvornik na Planini. Kaj je občinarje privedlo do tega denarja, da so na tak način prišli do tega denarja, lahko le ugibamo. Spomnimo le na to, da se v ajdovski občini 2,25% iz bruto osebnega dohodka zaposlenih zadržuje na posebnem skladu, namenjenemu za komunalne potrebe. 0,75% iz tega sklada pa se razdeli v KS, pač glede na število zaposlenih v njih. V Zireh je to nekoliko drugače, saj Alpina iz tega naslova zbrana sredstva enkrat letno nameni vsem krajevnim skupnostim, kjer ima svoje obrate, prav tako glede na število njihovih delavcev v posamezni KS. Tako je vsaj bilo do sedaj, kako bo v bodoče, je vprašanje, saj se je kriza zajedla tudi v te oblike združevanja sredstev. Kot že rečeno, je ta novica povzročila kar precej negotovanja, toda ob misli na izboljšanje vidljivosti vsaj prvega TV programa in ob vseh ostalih obljubah smo se Colčani takrat pomirili. Obljube naj bi se uresničile letos pomladi, kar so z velikim pompom napovedovali tudi časopisi. Na Planini so res pričeli z deli, ki pa so se dolgo vlekle. Ob najpomembnejši postranski stvari na svetu - svetovnemu nogometnemu prvenstvu v mesecu juniju, smo lahko le nemočno bentili čez odgovorne, saj se je že prej slab sprejem še poslabšal. Stari oddajnik, ki je oddajal na 12. kanalu, so namreč takrat delno izklopili, saj so nameravali vse frekvence prenesti na novega, ki naj bi oddajal le na UHF področju (kanali 21. - 69). To področje pa je na našem koncu zasičeno s signali Italijanskih privatnih TV postaj, ki imajo vrh vsega še močne oddajnike. Tisti, ki te programe pogosto spremljajo, so ta problem še nekako prenašali, vseeno pa velika večina še vedno spremlja predvsem domači program in prav ti so bili najbolj prikrajšani.

Lahko rečemo, da se je takrat začelo na Colu ponavljati stanje iz zgodnje pomladi, ko je Colu grozila gradnja vojaških objektov. Spet smo formirali naš "križni štab". Na sestanku v nedeljo 24. junija 1990 popoldne smo sestavili pismo, ki smo

ga v imenu krajevne skupnosti poslali vsem, ki so bili z zadevo povezani. Dogovorili smo se, da tokrat takoj stopimo v protestno akcijo, saj nimamo več kaj čakati. Spet so se namreč odgovorni na občini le sprenevedali in nas z izgovori tolažili, naj potrpite. V sredo 27. junija smo se tako podali od hiše do hiše, povedali ljudem informacije, ki smo jih do tedaj zbrali ter jih pozvali, da do nadaljnjega ne plačujejo TV naročnine. Temu je sledilo še več uradnih in neuradnih razgovorov med člani KS Col in Odbora s predstavniki občine in tudi z odgovornimi na RTV, spremenilo pa se ni nič. Ostale so le obljube in pa izgovori ter celo dvomi, češ, ali imamo Colčani sploh prave antene in pravilno postavljene.

Resnica o vsej zadevi je prišla na dan dober mesec pozneje, točneje 23. julija, in to čisto po naključju. V Primorskih novicah je namreč 20. julija izšel članek z naslovom "Na Colu bo spet zavrelo!" Sandi Skvarč je v njem opisal vse te dogodke in izrazil bojazan, da na Planini sploh ni oddajnikov, ki bi oddajali signal tudi na Goro. V članku je napravil napako, ki pa je na srečo pripeljala zadevo do resnice, ki nam je dolgo časa ni hotel nihče povedati. Kako je do tega prišlo?

Ko so vodilni moške naše občine pripravljali akcijo za reševanje tega problema, so si razdelili naloge. Tako sta za "nabiranje" denarja skrbela Artur Lipovž, predsednik OK SZDL Ajdovščina, in Zmago Turk, bivši predsednik Komiteja za gospodarstvo in planiranje SO Ajdovščina. Prav tu pa je Sandi napravil napako, saj je Zmaga Turka v članku zamenjal z Bojanom Turkom, takratnim ajdovskim županom. No, Bojan Turk ga je 23. julija obiskal in mu predlagal, da za Primorske novice napiše popravek in opravičilo. Povedal mu je, da ni neposredno sodeloval pri iskanju sredstev, temveč da je skrbel le za stike z odgovornimi na RTV, sredstva pa sta, kot že rečeno, iskala Artur in Zmago. In kar je najvažnejše, povedal je, da so tako on kot tudi ostali odgovorni že v začetku akcije vedeli, da posodobitev "Planine" ni rešitev za Col. Bojazan se je torej uresničila. Colčani smo bili spet izigrani, pa čeprav smo menili, da smo z uporabo prti posegu v Dolarsko dolino napravili konec samovolji in nerazumljivemu ravnanju občinarjev.

Planina je bila torej za nas izgubljena in takrat so se oglasili tudi RTV-jevci. Potolažili so nas, naj še malo počakamo, saj bo začel oddajati nov pretvornik na Trstelju, ki bo pokrival tudi naše področje. Od takrat pa do začetka novembra, ko nastaja ta članek, se je zgodila le ena pomembna stvar. Na Col je prispelo obvestilo RTV-ja, da je potrebno TV antene obrniti proti Trstelju in sicer v vertikalnem položaju. Prišel je obratovati prej omenjeni pretvornik, ki s tako imenovano vertikalno polarizacijo oddaja prvi program TV Slovenija na 12. kanalu. Kmalu zatem so se na Colu oglasili tudi iz naročniškega oddelka RTV, ki so do tedaj previdno molčali. Meritve so menda pokazale, da je stanje spet normalno in moramo spet plačevati naročnino. Fanta iz

naročniškega oddelka, ki sta se turčila od hiše do hiše, nista našli nista naletela ravno na dober sprejem. Ljudje so bili še vedno ogorčeni, saj nova postavitve anten zahteva tudi njihovo modifikacijo. To pomeni plezanje po strehah, odvijanje zarjavelih vijakov in obračanje anten v vertikalni položaj. Poleg tega, tudi Trstelj za nas ni prav dobra rešitev, saj je za del gornjega Cola skrit za pobočjem Kovka, prinaša nov način postavitve anten še nove težave. Ko namreč namestimo anteno v vertikalni položaj, izgubimo signale vseh ostalih TV postaj, ki smo jih prej lahko spremljali. Za sprejem vseh postaj, ki so "vidne" na našem območju, potrebujemo tako najmanj dve anteni: vertikalno za 1. program Slovenija na 12. kanalu in univerzalno horizontalno anteno za prvi program Italije na 5. kanalu ter ostale postaje na UHF področju (kanali 21 do 69.). To pa še ni vse, potrebujemo namreč še razdelilnik, mogoče še ojačevalec, in sprememba nas tako tudi precej stane. Ko bodo (če sploh kdaj bodo) na Trstelju začeli oddajati tudi 2. program TV Slovenija v isti tehniki kot prvega, bomo spet potrebovali novo anteno, če bomo hoteli ohraniti vse programe, ki jih spremljamo do sedaj...

Trstelj je torej za Col le delna rešitev, ki pa ni ekonomična, še manj pa razumna, če pomislimo na sredstva, ki smo jih vložili v "Planino", in na dejstvo, da ta pretvornik vidimo celo s prostim očesom.

Kaj nam torej ostane, kakšna je rešitev? Gotovo bo pot, ki smo jo ubrali spomnili ob napovedani gradnji vojaških objektov, tudi tu najbolj uspešna. Preko colskih odborikov moramo nastopiti v občinski Skupščini, ki je v novi sestavi bolj dovzetna za take probleme. Od odgovornih moramo zahtevati celovito pojasnilo za nastalo situacijo. Seveda se ne smemo zadovoljiti le s tem. Spomnimo se zbora krajanov spomnili, ko so nam občinarji obljubili, da bodo v bodoče šteli naše interese. Tokrat je prilika, da se izkažejo - zagotoviti nam morajo spremljanje TV programov in v tej zahtevi bomo vztrajali do konca. Če bo potrebno, bomo tudi s protesti zahtevali, da se vendar lahko že enkrat neha z zapostavljanjem tega dela Gore.

Ostaja še problem plačevanja naročnine. Nekateri jo plačujejo, drugi ne. Pripravljajo pa se spremembe zakona o RTV, kjer je tudi člen, ki ureja plačevanje naročnine. ZSMS - Liberalna stranka iz Ajdovščine je preko ajdovskega poslanca v zboru občin Borisa Ježa nastopila v republiški Skupščini s predlogom, da se naročnina tistim, ki vidijo le en program, ustrezno zmanjša. Spet moramo torej čakati na nove rešitve. Glede plačevanja naročnine pa se odločite sami. Če se boste odločili, da je ne boste plačevali, se ne bojte posledic - imate namreč dovolj argumentov, ki opravičujejo tako odločitev. Če bomo pri odločitvah in akcijah tudi enotni, bo to še boljše. RTV naj nam najprej ponudi, kar je njena dolžnost, šele nato ima pravico tudi od nas kaj zahtevati.

Cas pa je, da tudi Svet KS stori kaj več v vsej stvari - kajne?

Odbor

dodatek

Kot smo že omenili, je bil članek napisan v začetku novembra in od takrat pa do danes, ko oddajamo gradivo v tiskarno, se je zgodila zelo pomembna stvar. Celotako pomembna, da postavlja na glavo nekatera naša razmišljanja, dejstva in spoznanja, ki smo jih navedli. Vseeno pa bomo članek pustili tak,

kot je, in ga ne bomo spreminjali ali popravljali in sicer zaradi tega, da se bo jasno videlo, da smo bili Colčani, poleg vseh ostalih nepravilnosti, tudi slabo in mestoma napačno informirani o dogajanjih in problemih v zvezi s spremljanjem TV signalov.

V ponedeljek, 12. novembra je bila na Colu javna razprava o načrtovani gradnji avtosteste skozi Vipavsko dolino. Razpravi so prisostvovali najvišji predstavniki občine, katerim smo izpostavili tudi problem spremljanja TV signalov. Zupan Boštjančič, ki je za to problematiko prvič slišal, je obljubil, da se bo za nas zavzel. Kljub temu, da so RTV-jevci, v preteklih mesecih že večkrat popravljali meritve, jih je pozval, da pridejo na Col še enkrat in v prisotnosti predstavnikov občine in domačinov meritve ponovijo.

Na oblačno in vetrovno jutro, v sredo 21. novembra, smo se tako na Colu sestali Rudi Cerk, vodja investicij pri RTVS, Janez Pustišek, vodja merilna službe, dva tehnika z naj sodobnejše opremljenim vozilom - prirejenim za meritve ter Evstahij Paljk, načelnik Oddelka za gospodarstvo, finance in urejanje prostora občine Ajdovščina, in pa jaz, kot domačin. Kljub temu, da so bili obveščeni, se tega srečanja ni udeležil nihče iz Sveta KS Col. V krajšem razgovoru smo se še enkrat informirali o vseh zadevah, ki spremljajo to problematiko, nato pa opravili dve meritvi - prvo preč gostilno Tratnik, drugo pa v gornjem Colu, pri hiši št. 92 a.

Meritve pred Tratnikom so pokazale, da je tam sprejem prvega programa TVS (12. kanal) s Trstelja, z vertikalno postavljenimi anteno, brezhiben. Merilno anteno so obrnili tudi proti Planini in vprašal sem, zakaj so na tem pretvorniku, ki sem si ga par dni prej ogledal, le dve anteni - ena obrnjena proti Vipavi, druga pa proti Ajdovščini. Po našem mnenju namreč tam manjka še antena, ki bi oddajala signal tudi proti našemu kraju. Gospod Cerk me je zavrnil in povedal, da tisti dve anteni pokrivata celo območje od Vipave pa do Ajdovščine, saj oddajata signal pod velikim kotom. Res so potem meritve signala drugega programa TVS pokazale, ob normi 65 decibelov, kar 74 decibelov močan signal, ki pa ga zelo moti program italijanske privatne postaje Rete quattro. Glavni problem, ki nam onemogoča spremljanje drugega programa, so torej motnje, ki so občutno premočne. Prihajajo preko meje od bistveno močnejših italijanskih oddajnikov, ki povrh vsega ne spoštujejo mednarodno dogovorjenih frekvenc. Proti njim se je težko boriti, saj gredo vsi protesti preko Beograda...

Obstaja sicer možnost, da bi preko meje vrnili milo za drago, da bi tudi njim povzročali motnje, ki bi jih mogoče prisilile k

spoštovanju dogovorov, pa za kaj takega ni denarja. Col ima torej lego, ki je idealna za spremljanje zahodnih TV programov, kar pa prinaša že prej omenjene probleme, ki jim naša obubožana družba ni kos. Rešitev je tako način oddajanja signalov z vertikalno polarizacijo, kar RTVS preizkuša na Trstelju. V isti tehniki naj bi Trstelj oddajal tudi drugi program in sicer na 60. kanalu, kdaj bo to, pa zaenkrat odgovorni ne vedo povedati.

Druga meritev je bila, kot že rečeno, v gornjem Colu. Tam je stanje še slabše. Signal prvega programa TVS je tu zelo šibak, saj je Trstelj skrit za pobočjem Kovka.

RTV-jevci predlagajo, da vsi, ki imajo probleme s spremljanjem signala TVS, to čimprej javijo Svetu KS, ki bo pripravil seznam in jim ga poslal. Potem bodo opravili še individualne meritve pri posameznih hišah in tiste, ki (tudi ob pravilni postavitvi anten) ne morejo sprejemati programa TVS, oprostili plačevanja naročnine.

Poznan jim je tudi problem Malega Polja in Zagolča. Zanje in tudi za ostale, ki so "v senci" oddajnikov, predlagajo graditev kableskega sistema televizije. Obljublajo brezplačno svetovalno pomoč in pomoč pri izbiri najprimernejše lokacije za takolimenovani korepetitor.

Do takrat pa...Kaj storiti? Člen v Zakonu o RTV, ki ureja plačevanje naročnine, je ostal na žalost nespremenjen, torej - naročnino je dolžan plačevati vsak, ki lahko sprejema vsaj en domači TV program. Se vedno so aktualni poletni meseci, ko smo se Colčani odločili, da zaradi poslabšanega sprejema ne bomo plačevali naročnine. Kljub temu, da prihajajo po pošti opomini in opozorila, teh računov ni treba poravnati. Pri tem moramo vztrajati, pa čeprav so se nekateri že ustrašili in račune poravnali. Povedati pa je treba, da so se že v članku omenjeni fantje iz naročniškega oddelka RTV, ki so obiskali Col, obnašali nekorektno. Ljudi so hoteli prestrašiti, zahtevali so dostop po hišah, da bi se sami prepričali o tem, kdo ima TV sprejemnik, pa ni prijavljen. Celotako grozilo so s prisilno poravnovo in zaplombo televizorjev... Tudi to sem omenil gospodu Cerku in povedal je, da lahko vsak lastnik mirne duše prepove komurkoli vstop v svojo hišo. Lastnina je zakonsko nedotakljiva.

Dodatek je verjetno postal predolg. Toda problematika je kar precej komplicirana. Kljub vsem pojasnilom in kljub neštetim razgovorom je moje osebno mnenje o vsej zadevi nejasno. Obstaja dvom in pa vprašanje - kaj storiti...?

Sandi Skvarč

KER SMO ZA PRETVORNIK NA PLANINI, PRISPEVALI SREDSTVA, PA KLJUB TEMU NI PRISEL V POSTEV ZA NAS, SI GA OGLEDAMO VSAJ NA FOTOGRAFIJI (foto: Sandi)

COLSKE ORGLJE

spomini g. Petriča...

Bil sem naprošen od dveh colskih mladincev, da bi kot nekdanji colski župnik napisal nekaj spominov na takratno nabavo novih orgel in tudi nekaj medvojnih spominov na Col. Zato bom skušal, kolikor se še spominjam, razkriti nekaj doživetkov izmed vojne preteklosti.

Na Col sem prišel na poletje leta 1942, in sicer iz Cerknega, kjer sem bil kaplan dobra štiri leta. Našel sem župnišče popolnoma zasedeno od italijanskih oficirjev. Izpraznili so nam eno sobo za vse štiri osebe: mamo, dve sestri in zame.

Kljub temu, v zaupanju v božjo pomoč, sem začel svoje pastirsko delo z vso korajžo. Prišel sem s prvim petkom v mesecu s posvetitvijo p. Srcu Jezusovemu sebe in vse župnije. Ljudje so me sprejeli z odprtimi rokami in bili vedno zelo poslušni in sprejemljivi.

V cerkvi so bile tedaj že zelo stare, dotrajane in razglašene orgle. Zato je bilo treba misliti takoj na nove, čeprav so bili časi velikega pomanjkanja! Kljub velikim odpovedim se colski verniki niso ustrašili žrtev in prispevkov. Stare orgle se je odstranilo, da smo lahko razširili kor z novo ograjo. Pokojni vipavski dekan g. Podobnik, izvrsten muzik, je sestavil dispozicijo za nove orgle, ki smo jo pozneje poslali v Ljubljano tedanjemu najboljšemu muzikologu g. kanoniku Francetu Kimovcu. S to dispozicijo sem šel v Gorico k tedaj znanemu orgelskemu mojstru Jožefu Valičku. Dogovoril sem se za ceno in čas izdelave.

Doma, v župniji, se je pričelo z nabiranjem prostovoljnih denarnih prispevkov. Prodajal se je les, ki se je nabiral po župniji, na Vodica in v Crnem Vrhu. Med tem časom so se na Colu, ker je bil prehodna točka, ustavljale ali samo šle skozi vse mogoče vojske: partizani, Nemci, četniki, domobranci, itd. Zato so

bili raznovrstni napadi, streljanje in razna grozodejstva... Tudi prebivalstvo je bilo v začetku, po večini, na strani partizanov, pomagali so in sodelovali. Nekega dne pa je prišla takozvana Gradnikova brigada in začela s silo pobirati po hišah hrano, odeje in vse, kar jim je prišlo pod roke. To je bil pravi mrzli tuš za Colčane ter so se začeli začudeno spraševati: "Kaj so to in taki naši osvoboditelji?" Navdušenje in pripadnost k partizanstvu je začelo upadati in je splahnelo. Kdo je bil torej kriv tega???

Zato so začele prihajati nad Col "kazenske ekspedicije treh črnih partizanskih avionov" in v sedmih bombardiranjih so se najprej znesli nad cerkvijo, ki jim je bila gotovo najbolj napoti; z "izgovorom", da Nemci hranijo municijo v cerkvi, kar pa sam stoodstotno jamčim, da je ni bilo!!

Večkrat so zadeli z mitraljezi in bombami zvonik in pročelje cerkve. Cerkev je bila preresetana od strojničnih in močnih bombnih eksplozij. Tudi večina hiš je bilo zbombardiranih, ko so se spuščali avioni na posamezne hiše, ker so imeli točen načrt posameznih stavb, "belih" in "rdečih". Seveda,

slednjim je bilo prizaneseno!

Cerkve pa niso razrušili, razen delno zvonik in pročelje cerkve, ker so prihajali v smeri iz Vodice z ugaslimi motorji in odvrgli bombe, prej ko so prišli do cerkve; zbalj so se namreč griča za cerkvijo, da ne bi vanj zadeli v nizkem letu. Seveda, tudi sveti Lenart je vršil svojo varovalno vlogo!

Istim se je pa posrečilo "osvoboditi" cerkve v Idriji in Grgarju. V načrtu so imeli razrušiti tudi baziliko na Sveti Gori. Peklenski načrt se jim ni posrečil, ker je takrat gosta megla pokrila in zakrila celo goro, da niso vedeli, kje se nahaja cerkev! (Glej lanske Smarnice).

Moram pa povedati, da Col ni zaslužil take kazni, gorja in trpljenja, saj ni bilo izdajalcev. V dokaz naj bosta dva primera. V podstrešju nad zakristijo colske cerkve se je začasno skrivalo nekaj partizanov. Mnogi so za to vedeli in vendar...v zahvalo so nam zbombardirali cerkev!

V podružni cerkvi v Sanaboru se je precej časa skrival in zdravil ranjeni partizan. Na splošno so ljudje za to vedeli in vendar je lahko po dveh mesecih zdravljenja mirno odšel domov.

Ko sem dobil sporočilo, da so orgle narejene, smo naložili na kamion meterska drva ter se odpravili z njimi v Gorico. Seveda s precejšnjim strahom in zaskrbljenostjo, ker smo vedeli, da je pot dolga in marsikje so partizani čakali v zasedah. Ta strah je bil tudi upravičen, saj sem se spominjal, kaj se nam je zgodilo, ko sem zbral skoraj vse živilske karte po župniji. Naš dobri cerkovnik Franc Bizjak je imel par dobrih konj in primeren voz in tako sva se peljala v Gorico po živež za vse te ljudi. Naložili smo skoraj 25 stotov raznega živeža: riža, pašte, sladkorja, itd. Seveda, vse to je bilo sporočeno partizanom, zato so nas počakali v zasedi in sicer v klanecu pred Dobravljami. Zaplenili so nam vso hrano z vozom in konji vred. Ukazali so zapeljati na stransko pot, ker je bilo še zgodaj popoldan. Odpeljali so konje, da bi voz z živežem peljali ponoči, zaradi varnosti so postavili stražo. Letal sem po hišah od vasi do vasi, da bi dobil par volov. Toda vsi in povsod so bili v takem strahu, da si ni

nihče upal napreči. Po dolgem iskanju sem končno naletel na korajžnega možakarja v Skriljah, ki je peljal mlatit žito k Bonetu na Cesto in tako pripregel še naš voz z živežem. Po mnogih groznjah in ustavljanjih partizanske straže smo srečno prišli v Ajdovščino do trgovine Malik. Colčani so šli torej iskat svoj živež v Ajdovščino. Konja pa sta prišla šele po kakih 10. dneh, seveda do kraja zmaličena.

Zato sem bil upravičeno v velikih skrbeh, da bo tudi ob tej priliki prišlo do česa takega.

Ko smo v Gorici razložili drva in naložili orgle in komaj dobro krenili proti domu, je že nastal alarm, ker so angleška letala prišla bombardirat Gorico, in sicer železniško postajo. Skočila sva v bližnjo grapo ob cesti in avto pustila na sredi ceste. Toda, hvala Bogu, vse je šlo po sreči in nadaljevala sva pot proti Sempasu. Tu se nam je avto pokvaril, k sreči sva našla mehanika in po kakšni uri in pol nadaljevala pot proti domu. Med tem časom, ko so nama popravljali avto, so pa prišli ponovno bombardirat Col, prav ob uri, ko bi morala priti do cerkve. Zato so vse bombe padale v bližini cerkve!

Tudi ko jih je mojster Valiček postavil v cerkvi, so prišli "osvoboditeljski" avioni in bombardirali ponovno cerkev. Tiščala sva se za debelim zidom, v strahu in trepetu, še posebno, ker so bombe zadele zvonik, in gledala, kako vibrira cel strop v cerkvi, ki pa se kljub temu ni zrušil. Ko so bile orgle že postavljene, so prišli ponovno bombardirat. Toda, k sreči, le nekaj piščali je bilo vrženih z mesta, zaradi pritiska, in zidni omet, ki je odletel, jih je delno pokrtil. Bili smo veseli in ponosni, da se nam je posrečilo s tako težavo in revščino in nasprotovanjem postaviti nove orgle, ki nam jih je g. prošt dr. Kimovec iz Ljubljane pozneje preizkusil in pohvalil zaradi izvrstne intonacije in prijetne barve glasov.

To sem napisal mlajšim colskim rodovom o zgodovini postavljanja novih orgel in težkem medvojnem življenju v župniji na Colu!

Jože Petrič
Na željo avtorja besedila niti slogovno niti vsebinsko nismo spreminjali.

Uredništvo

NOVE ORGLE
Dokažimo, da lahko s skupnimi močmi
naredimo veliko in še več!
NOVE ORGLE

PREJELI SMO

17.

"VI STE MOJI PRIJATELJI" (Jn 15,14)

Koper, 26. novembra 1990

Pri zadnji večerji so Jezusu iz srca privrele besede, ki jih vsak človek, naj bo veren ali neveren, rad sliši: "Vi ste moji prijatelji." Človek v svojem življenju doživi mnogo prijateljstev; vendar so trenutki, v katerih močneje doživi prijateljsko bližino. Jezusu niso bili njegovi učenci tako blizu, tako pri srcu, kakor pri zadnji večerji, ko jih je imenoval za svoje prijatelje. Dolgo časa so se poznali. Jezus je živel v njihovi sredi, bil je eden izmed njih. V tistem najslovesnejšem trenutku pa je to prijateljstvo doživelo svoj višek, ko je svojim izkazal ljubezen tako, da je zapustil svoje telo in kri kot hrano in pijačo in trajno znamenje njegove navzočnosti med njimi.

Vsak človek kdaj v življenju doživi slovesen trenutek prijateljstva z ljudmi, ki ga obdajajo. Po božji darežljivosti je bil v mojem življenju ta trenutek nova maša. Bogu sem hvaležen, da je bil to tudi trenutek za našo župnijo; trenutek prijateljstva in božje bližine, ki bo pustil vsaj drobno sled na koledarju in v spominu. Nova maša je milostni trenutek, pa ne zaradi ponosa, tudi ne zaradi veselja, ki je z njo povezano, ampak zato, ker je nova maša svet dogodek, ki ga naklanja Bog. Koliko njena svetost zasije in koliko milosti od nje prejmemo, pa je odvisno od vsakogar, kolikor jo začuti v sebi. Če se spleča iti na novo mašo tudi če "se par podplatov izrabi", potem je to zaradi tistega praznovanja, ki daje čast Bogu. Slovenski človek ni tega pregovora potuhtal, ker bi bil zelo izobražen, ampak zato, ker je bil veren; vedel je,

da je nova maša dar od zgoraj, da jo ljudstvu podarja Bog in ne človek. Iz vseh pesmi, ki so jih pesniki poklanjali novomašnikom veje veselje nad božjo dobroto. V preprostem in iskrenem prijateljstvu z Bogom je človek priznaval, da je v vsakem trenutku obdarovan od Boga. In med božjimi darovi se mu je malokateri zdel tako otipljiv kot dar duhovništva. Nova maša je bila viden dokaz, da Bog ni zapustil svojega ljudstva, ampak da mu za zvesto vero daje nagrado. Bog se je izkazal kot človekov prijatelj.

Dih takega božjega prijateljstva sem skupaj z vami čutil letos, ko sem od Boga prejel dar mašništva in sem se skupaj z vami Bogu zahvalil ob novi maši. Iz razumevajoče in ljubeče pomoči mnogih, ki je omogočila praznovanje, je odsevala božja ljubezen. Praznovanje božje dobrote, ki nas je povezala kot prijatelje na čisto nov način - po Najsvetejši daritvi, ki nas združuje v skupnem prijateljstvu s Kristusom.

Dragi rojaki! V hvaležnosti za vaš zgled prijateljstva, za vse, kar sem med vami lepega doživel in za vse božje darove, ki sem jih preko vas prejel, vam preko vašega

novoletnega glasila voščim obilo notranjega veselja in zaupanja v božje varstvo, ko boste obhajali praznike Gospodovega prihoda na svet. Naj vas Njegovo prijateljstvo spremlja skozi novo leto!

Spomin na novo mašo naj utre pot Bogdanovi novi maši, ki se je veselimo v novem letu! Naj ta misel še poveča našo skupno hvaležnost Bogu, ki se znova in znova ozira na nas v svoji dobroti in nam dokazuje, da ni pozabil na nas!

vaš Franc Likar

MISIJON NA COLU

Ljubljana, december 1990

Po vijugasti cesti navzdol sem se spuščal tistega petkovega popoldneva iz Črnega Vrha proti Colu. Na misijon grem, sem dejal sam sebi in vesel sem bil. Zavil sem pred župnišče. Župnik Bogdan me je z velikim veseljem sprejel in kar takoj sva z avtomobilom nadaljevala pot v Sanabor, kjer sva imela popoldansko mašo.

Ze sama lepota te poti, ki nas pelje proti Ajdovščini, človeka vzpodbudi, da z lahkoto pripravi pridigo. Jesenska paleta barv, novembersko vzdušje, slovenska zemlja, ki je bila v teh dneh namočena do konca; in na Colu so se mi rojevala tiha pričakovanja.

Misijon je za vsako župnijo velik dogodek. Pred enajstimi leti sta ga vodila pater Edmund Bohm in že pokojni pater Stanko Grošelj. Letošnji misijon so pripravljali župljani Cola zelo skrbno skupaj z župnikom Bogdanom, župnijskim svetom, otroci z misijonskim šopkom, v katerem je cvetelo veliko dobrih del, maš in želja. Bolni in ostareli so s svojimi križi in težavami tiho molili za uspeh misijona. Mnoge od njih sva misijonarja obiskala. Hvala jim za zgled, kako sprejemati trdo življenje.

Pater Markelj bi moral voditi misijon, jaz kot kaplan in "krstni misijonar" naj bi mu pomagal. Na žalost je pater Markelj zbolel in zamenjal ga je pater Cerar, dolgoletni misijonar in tudi pisec člankov in duhovnih misli v tedniku Družina.

Oba misijonarja sva čutila, da sva bila na Colu zelo sprejeta. To je bil prvi dober znak za naju, saj sva s tem začutila tudi svobodno pot k odpiranju duha.

Vsakdo je na misijonu lahko našel nekaj zase, za svojo duhovno rast, saj je namen misijona v prvi vrsti duhovna poglobitev in vrnitev v tisto krščansko smer, ki nam je, še posebej v teh burnih časih, vsem svetel opomin in klic.

Misijon na Colu bi lahko primerjal z veliko reko, ki je kot dobra in velika voda preteklosti in sedanosti, kjer je treba vedno znova dajati, da reka ne usahne. Vzdušje med bogoslužji je bilo res prijetno in domače. Vsak misijonar je zadovoljen, če mu ljudje prisluhnejo in če lahko sliši tako lepo in ubrano ljudsko petje, kot ga je bilo slišati v lepo urejeni colski cerkvi. Se zlasti pa je bilo celodnevno češčenje na prvo nedeljo med misijonom dokaz, da na Colu žene, možje, samski, mladina, otroci, da vsi iščejo po poti molitve in se trudijo v molitvi.

Se in še bi lahko našteval. In vse, kar bi naštel, bi bila samo potrditev, da ljudje na Colu darov, ki so jih prejeli v svojem življenju, ne zametavajo, ampak iz njih gradijo še lepše in boljše sadove za jutrišnji dan. Da v vseh nas prebiva nemir zaradi naše grešnosti

in naših napak, smo tudi lahko spoznali v času misijona, a vse to je Jezus v nas umiril z Njegovo čutečo dlanjo odpuščanja.

Sprava, ki je ne samo v političnem pomenu prisotna v slovenskem prostoru, sprava kot klic iz src posameznikov in družbe, se je začutila tudi na colskem misijonu. Kajti, kaj nam pomaga misijon, če sosed sosedu še vedno ruva mejnik, če si ne privoščita niti dobro jutro, če... Ko danes gledam nazaj na dneve misijona, ga doživljam kot dogodek, ki se ni končal, ampak šele začel.

Vsi smo vse življenje na misijonu, oznanjanju, dajanju, spremljanju, zaupanju v božjo pomoč in v našem oživljanju vsega, kar nam je Kristus dal. Dobro božje znamenje je tudi, ker je Bog potrkal na srca mnogih mladih fantov s Cola; to pa naj po misijonu še bolj zaživi; da ne bi zapirali svojih src, ampak bili vedno v pripravljenosti iti po poti, po kateri Bog kliče mladi colski rod.

Lepo je bilo na Colu, to je moja molitev. Vseč so mi ljudje, polja, gozd, Sveti Lenart...

Misijon na Colu naj bo zapisan v zgodovino vaše ljubezni do Boga, župnije, zemlje in življenja.

Ostanite v vsem dobri! Ne pozabite, da vam kliče Kristus: "Ne bojte se!"

p. Beno Benedikt Lavrih

p. CERAR

p. BENO

DRAGI FRANCELJ!

Dolgo časa sem odlašala, da bi ti zares pisala. Danes pa sem si le vzela nekaj časa, da ti malo opišem, kako je kaj na Colu.

No, saj kaj posebnega ti pravzaprav nimam povedati. Mogoče je še najvažnejše to, da je bila prejšnja nedeljo na Colu Colška nedelja. Bilo je zares lepo. Veš, tisti fantje, ki te stvari rihtajo, so se na prireditve pripravljali že veliko prej. Tako mi je vsaj povedala mama, češ da je slišala v tovarni. Menda so se zbrali v gostilni. Kot so povedali, je bil vsakemu nečlanu vstop na sestanek onemogočen. Tam so se zmenili, kdo bo kaj; nekdo je skrbel za hrano, drugi za pijačo, tretji za vstopnino, četrti za srečolov in kot pravijo, so sami izbrali tudi vrhovnega komandanta. V soboto pred Nedeljo so se zbrali na placu in začeli pripravljati vse potrebno. Lepo so vse pometli, pripravili mize in prostor za prodajanje hrane in pijače. Namesto odra so priredili kar prikolico od tovarnjaka.

V nedeljo po prvi maši se je začelo. Po kasetofonu so navijali različne pesmi. Zdi se mi, da je bilo največ Slakovih, kar se mi je zelo dopadlo. Nekateri strici so se kmalu dopoldne kar precej zadržali ob šanku, tisti pa, ki so vse organizirali, niso imeli preveč časa in so strašno hiteli. Na balinišču za gostilno so že začeli s tekmovanjem v balinanju. Slišala sem, da so bili najbolj veseli balinarji iz Gozda, najbolj žalostni pa balinarji s Cola.

Cisto zares se je začelo približno ob štirih. Najbolj smo se vsi bali dežja, pa ga vseeno ni bilo. Dva fanta sta pobirala vstopnino. Videla sem, da sta nekatere spustila noter zastonj, ker niso hoteli plačati. Punce, ki so stregle za šankom, so bile zelo lepe in vse enako oblečene. Začelo je tudi lepo dišati po pečenih svinskih dobrotah. To je verjetno privabilo veliko ljudi, kajti vsi so se drenjali okrog šanka. Na odru je kmalu zaigral čisto pravi ansambel. Igrali so zelo lepo, vendar jih ni bilo kdovekako dobro slišati. Tisti fant, ki je vse skupaj povezoval, je naznanil, da sta prišla tudi Tof in Duško. Nekateri poslušalci so od navdušenja začeli kar kričati. Kmalu sta se pojavila na odru. Tudi onadva sta bila, tako kot keinarice, enako oblečena. Eden je igral kitaro, drugi pa je predvsem govoril in pel. Zapela sta tudi eno pesmico od Cola in eno od dinarske doline. Poslušalci so se zelo smejali. Istočasno so med ljudmi hodili mladi fantje in prodajali srečke. Tudi jaz sem kupila eno, (tata mi je za rojstni dan dal nekaj denarja), vendar je bil gor samo žig in so mi rekli, da to ni nič. Opazila sem, da se je več ljudi jezilo, vendar so potem kupili še več srečk. Neki stric je rekel svoji ženi, da ni toliko važno, če kaj dobiš, da je bolj važno, da daš kaj

zaslužiti. Jaz nisem vedela, kaj je hotel s tem povedati, vendar mislim, da je imel prav, ker je zgledal zelo pameten.

Fantje so poskrbeli tudi za tekmovanje med posameznimi vasmí. Bilo je zelo zanimivo. Najbolj sem se smejala, ko so strici skakali v vrečah. Tisti, ki so bili bolj suhi, so bili zelo hitri, oni drugi pa zelo nerodni. Vendar pa so tisti debeli prišli na svoj račun pri vlečenju vrvi. Tekmovali so tudi v stepanju beljaka, kjer je moral zmagovalca določiti sodnik. Tudi on je bil zelo lepo oblečen. Videla sem, da so se tisti, ki niso zmagali, zelo jezili. Zdelo se mi je prav čudno, saj se še mi ne jezimo, ko se igramo. Pa so na koncu bili vseeno vsi veseli, še najbolj pa tisti, ki so se prej jezili.

Počasi se je začelo mračiti in na placu je bilo ogromno ljudi. Veliko jih je plesalo, veliko jih je bilo okrog šankov, veliko pa se jih je samo pogovarjalo. Slišala sem, da so zelo zadovoljni. Neka teta je dejala, da na Colu tako ali tako ni nič drugega. Mama mi je rekla, da se na takih veselnicah počenjajo tudi grde stvari, toda jaz nisem nič slabega opazila. Ljudje so se resda precej veselo in naglas pogovarjali, nekateri so peli, spet drugi plesali. Ko je bila že precej trdna tema, sem morala domov spat. Zvečer mi je kar odmevalo v glavi, vseeno pa sem bila zelo vesela.

Franceelj, lepo se imej. Jaz sem zelo ponosna na tebe, ker služiš vojaški rok v Kranju. Naj ti povem, da imam pojutrišnjem enajsti rojstni dan in bi bilo lepo, da mi tudi ti kaj pišeš. Sicer boš pa kmalu doma in bova drugo leto lahko šla skupaj na Colsko nedeljo. Takrat boš ti imel že svoj denar in si bom lahko kupila dve srečki.

Lepo te pozdravlja Joška!

foto: TONI K.

PISMO NATEGNJENEGA VOLILCA

Končno smo dočakali toliko željene volitve in vse, kar spada zraven. In zraven spadajo seveda tudi volilne obljube. Kakšne pa so volitve brez obljub! Volilci smo takrat tako čislani, da bi bilo najboljše, če bi bili vedno v času pred volitvami. Žal pa vse lepo prekmalu mine; tako gredo mimo tudi volitve, ostanejo le obljube - neizpolnjene seveda.

Ena takih neizpoljenih obljub je doma z našega področja. V prerivanju za stolček se je znan funkcionar (znan po tem, da je naš prvi pravi funkcionar) obrnil po našo pomoč. Zahvala za osvojen stol pa naj bi bila v obliki čevapčiča in piva - piknik seveda. In to ne kakršenkoli piknik - piknik za pol funkcionarske plače !!

Stolček je bil osvojen, o pikniku pa ne duha ne sluha (verjetno se je pokvarilo meso za čevape). Na vse pripombe, da bi se stvar končno že lahko izvedla, dobimo vedno enake odgovore: "Piknik sem obljubil, nisem pa rekel, kdaj ga bom napravil, torej čakajte!!!"

Čakati, seveda, čakati. Čakati do naslednjih volitev, ko bomo volilci spet najbolj iskano in spoštovano blago. Do takrat pa... eh, klinc, si bom že sam kupil pivo!!

Lep pozdrav, vaš nategnjeni volilec !

ODGOVOR NATEGOVALCA

Vsaka predvolilna kampanija postreže z nekaterimi obljubami, ki so lepe za uho. Moje so bile lepe za želodec in še vedno držijo. Le počakajte še malo - recimo do naslednjega predvolilnega obdobja !?

UTRINKI Z LETOŠNJE COLSKE NEDELJE

19. PREDSIEDNIK RAZMIŠLJA ali treba bi bilo... (bomo!)

Ko razmišljam o problemih, ki so preko celega leta vzpodbujali naše delo, lahko ugotovim, da bogatejša preteklost prinaša še bolj zahtevno prihodnost. Kljub dokaj aktivnemu in dokaj razgibanemu življenju v letu 1990 nam v prihodnje ne ostaja nič manj nalog, ki jih bomo morali s skupnimi moči reševati v našo skupno korist.

S tem prispevkom nočem poudarjati vseh pridobitev, ki so za nekoga manj pomembne, za večino pa so bistven prispevek k boljšemu in vrednejšemu življenju, ker mislim, da lahko vsak sam oceni vrednost skupnih vlaganj v naš skupni prostor. Naš skupni mislim zato, ker se v tako razgibanem okolju pojavljajo tako pestri problemi, da jih moremo in moramo reševati samo skupno. To načelo smo si v Svetu KS Col postavili kot cilj, pa tudi če med nekaterimi krajanji prevladujejo želje po večjih vlaganjih v center, kjer se praviloma res zbira več denarja. No, če še enkrat poudarim naš skupni prostor, je tak način razmišljanja zelo "farizejsko" obarvan. Upam, da bo tudi v bodoče prevladovalo mnenje večine, ki upa in želi boljši jutri tudi za tistega, ki živi in dela na Križni Gori, v Gozdu, na Malem Polju, v Zagolici itd. Istočasno pa moramo poudariti, da so v centru tudi naloge, ki so v ospredju vseh krajanov in ne samo prebivalcev Cola. Upam, da bo tako razmišljanje pripeljalo do novih pridobitev, kjer bo lahko vsak posameznik ocenil vrednost skupnega programa in pretehtal lastno udeležbo.

Da bi lahko tudi v bodoče nadaljevali, ocenili na:

1. Motena
2. Veliko
3. Razširi
4. Javna r
5. Uredite
6. Uredite
7. Odvoz
8. Uredi

površin (i prostor, a Ob vser

tekočih nalog, ki jih mora Svet KS reševati tako formalno - pravno, organizacijsko in finančno. Glede na predvidene spremembe v organizaciji, načinu zbiranja sredstev in odločanju o prioriteti kraja in del je težko predvideti, kaj bomo od zgoraj naštetega lahko naredili.

Kot informacijo bom podal le nekaj izhodišč o aktivnostih v prihodnje.

VODOVOD COL

Iz dosedanjih izkušenj lahko ocenim, da bodo uporabniki na obstoječem vodovodu tudi v bodoče imeli moteno oskrbo z vodo. Objektivno lahko pričakujemo ustrezno vodooskrbo šele po izgradnji višinskega vodovoda, ki bo Goro napajal iz vodnega zajetja Skuk I. in II. Na žalost izgradnjo osnovnega sistema lahko pričakujemo šele okoli leta 2000 in takrat tudi zadostno količino pitne vode za Col. V tem obdobju bomo morali temeljito obnoviti obstoječi cevovodni sistem, ki postaja vsako leto večja rak rana.

UREJANJE POTI IN CEST

Tudi v bodoče mislimo nadaljevati z asfaltacijo posameznih cestnih odcepov in opraviti najnujnejša vzdrževalna dela na preostalih makadamskih voziščih. Zimsko vzdrževanje je zagotovljeno le za cesto proti Vodiciam in cesto proti Malemu Polju. Ostale cestne odcepe bodo morali vzdrževati uporabniki sami.

TELEFON

podjetjem iz Nove Gorice smo željo novih telefonskih likov hoteli dogovoriti o stih dodatnega vključevanja v Col. Ker nam PT obljublja čnejše informacije šel adi leta 1991, za sedaj nima znih pojasnil

A RAZSVETLJAVA

reševanju problema svetljave mora KS pridreznna soglasja in šele nato ko dograjevala ali na nov

gradila sistem. V bodoče bo treba narediti načrt za Zagolice in preiti v temeljito obnovo javne razsvetljave na Colu.

TV SPREJEM

Kljub velikim prizadevanjem, da bi tudi Col dobil ustrezen TV-1 in TV-2 signal, nam v letu 1990 to ni uspelo. Se vedno obstaja odprto vprašanje TV-1 programa za vas Zagolice, Malo Polje in del Cola. TV-2 program "morda" lahko pričakujemo iz oddajnika Trstelj, če bo občina Ajdovščina izpeljala solidarnostni TV-2 program do kraja, sicer ostajamo še nadalje le s TV-1 programom. Tudi tega bosta morala Zagolice in Malo Polje še posebej reševati.

POKOPALISCE

Ureditev prostora za kontejner, popravilo spodnjega zidu, odstranitev stare mrliške vežice, gradnja nove, so dela, ki jih bomo težko odlagali.

ODPADKI

Mislim, da je osnovni problem čistoče in reda v kulturni izobrazbi vsakega posameznika in šele nato v določitvi ustreznega prostora, postavitvi kontejnerjev itd. Kdor dvomi v to, naj se sprehodi po številnih divjih odlagališčih v okolici Cola.

SKUPNI OBJEKTI

Če bomo spoznali, da je vse "skupno" tudi vse "naše", lahko pričakujemo lepo okolico in vzorno

li, da s
veliko
ia se bomo
z aktivnim

J KAKORKOLI
SKUPNOST",

x Sveta KS Col
ester Peljhan

naredili smo... O COLSKEM IGRIŠČU

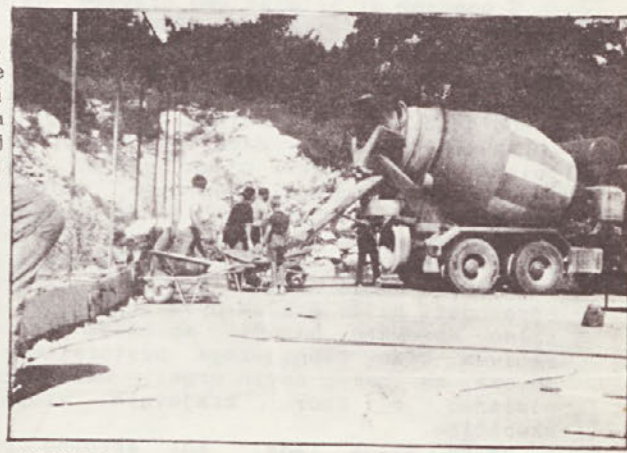
Ce že omenjamo skupnost in prostovoljno delo, delo za skupno dobro v širšem pomenu besede, ne moremo mimo po mojem mnenju največjega fizično opravljenega dela v letu 1990. To so obnovitvena dela na colskem igrišču.

Igrišče, dograjeno v letu 1986, od takrat dalje ni "utrpevalo" nikakršnega vzdrževanja, kaj šele dograjevanja. Vzroke, da je tako, se lahko išče v kroničnem pomanjkanju denarja in nezainteresiranosti šole in drugih uporabnikov. Osnovna šola kot formalni lastnik in največji uporabnik se do danes še ni zavedla, da je igrišče pravzaprav njihova učilnica. Ali morda dejstvo, da je bil objekt zgrajen skoraj brez

pomoči družbe, torej tudi šole, pomeni, da se nekaj podarjenega ne ceni tako kot nekaj, kar se ustvari z lastnim trudom? Ali morda mora vse, kar je družbeno, torej nikogaršnje in hkrati last vsakega, doživljati isto usodo propadanja?

SREČO V "SVOJEM" KAMIONU

BREZ SODOBNE TEHNIKE NE GRE

Preveč truda in prizadevanj so sedanji in nekdanji mladeniči vložili v to igrišče, da bi jim bilo vseeno, kaj je na igrišču. Zavedli so se, da prav njih čaka še ena "horo - ruk" akcija. Z velikimi mukami se je vendarle začelo. Dan za dnem je bila vnema večja in celo poznavalci razmer so se čudili prizadevnosti nekaterih. Tako je bilo polnih štirinajst dni oziroma popoldnevov. Pravočasnemu zaključku del je botrovalo tudi dejstvo, da se je bližal že štirinajsti zaporedni rokometni turnir, do katerega smo hoteli zaključiti dela. To nam je v veliki meri nazadnje tudi uspelo. Omeniti zaslužne bi bilo nepošteno do malo manj ali pa morda prav tako zaslužnih. Vsem nam naj bo v zadoščenje, da smo pač spet nekaj naredili za naš kraj in za generacije, ki prihajajo. Za malo bolj konstruktivno vzdušje pri delu tokrat ni poskrbel Lučko. Bil je seveda opravičeno odsoten. In kaj smo pravzaprav opravili? Demontirali smo 160 m² mreže, zabetonirali 65 m zidu in tako na novo utrdili nosilce

mreže. Ponovno smo razgrnili zaščitno ograjo ter obnovili odvodnjavanje. Na novo smo sezidali 35 m opornega zidu in s tem utrdili brežine ter preprečili nanos zemlje. Z vsem tem, še z drugimi obnovitvenimi deli in pa temeljito očiščevalno akcijo se je izgled igrišča bistveno izboljšal. Lahko smo ponosni, saj tako prijetnega okolja in lokacije nimajo nikjer.

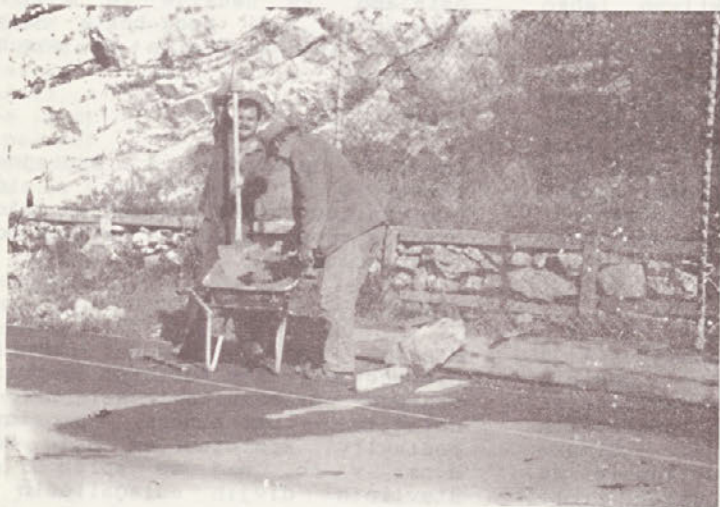
Za še lepši videz bi bila potrebna obsežna ozelenitvena dela, tako ob objektu kot v okolici. Pripravo naloge, kako to storiti in kako to zemljišče hortikulturno opremiti, je prevzel mlad strokovnjak iz vrst Odbora za pripravo Novoletne proslave. Prav člani tega odbora pa so bili nosilci akcije tudi na igrišču in so jo v glavnem s sredstvi odbora (pa tudi lastnimi) tudi finančno pokrili. Kot kaže se bodo lahko zelo koristno vključili v akcijo urejanja videza celotnega kraja Col. Naj bo to naloga za prihodnje.

Anton Tratnik

foto: Sandi S.

UCNA URA "SVASANJA". FELE IN MOJSTER ROBERT

HISNIK IN DARKO V AKCIJI

Z MNOŽIČNOSTJO, DOBRO VOLJO, KRAMPOM IN LOPATO, SE DA MARSIKAJ NAREDITI

COLSKA GARTROŽA

Člani Odbora za pripravo Novoletne proslave želimo s podelitvijo Colske gartrože izraziti priznanje in hkrati zahvalo za izkazano aktivnost na različnih področjih delovanja.

S ponosom si pripisujemo pravico, da COLSKO GARTROŽO za leto 1990 podelimo dr. FRANCU KORENU.

Francelj je s svojo pristnostjo in domačnostjo na Colu zelo priljubljen. Kot zdravnik je v vsakem trenutku pripravljen priskočiti na pomoč tako neboljlenemu, ostarelemu človeku, kakor mladi, neizkušeni mamici. Marsikdo se v svoji stiski in boleznih zateče kar k njemu na dom, kjer ga nesebično sprejme in mu pomaga z nasvetom, zdravilom, in kar je največ vredno, s prijazno in vzpodbudno besedo. Ravno tako je za svoje službovanje v Ajdovščini deležen tako strokovnih pohval kakor pohval širokega kroga ljudi.

Poleg vsega tega Francelj zraven družinskih obveznosti najde čas za pevski zbor, ki ga kot pevec in pisec spremnih besedil spremlja že vrsto let. Je aktiven član župnijskega pastoralnega Sveta, član odbora za nakup novih orgel, mašni bralec in colski poslanec v Zboru krajevnih skupnosti občinske skupščine.

Vsled vsega tega, kot skromno priznanje in v zahvalo, dr. FRANCU KORENU podeljujemo COLSKO GARTROŽO za leto 1990.

COLSKI TRN

Colski trn že vsa leta podeljujemo posameznikom ali skupinam predvsem kot opozorilo za storjene napake in kot vzpodbudo, da se ne bi več ponovljale.

Izvršni svet skupščine občine Ajdovščina je organ, kateremu je dano v upravljanje ozemlje celotne občine. Prav tako pa naj bi v okviru svojih možnosti ščitil interese občanov. Omenjeni Izvršni svet je v letošnjem letu kar dvakrat pozabil, da tudi območje KS Col spada v ajdovsko občino. Z manirami zelo slabega gospodarja je IS pristal na to, da je Col s širšo okolico zgubil možnost spremljanja nacionalnega TV programa s pretvornika Planina, pa čeprav so za njegovo dograditev in razširitev sredstva prispevali tudi krajanje colske KS.

Drugič je IS pozabil Colčane obvestiti, da namerava posegati na območju naše KS in v neposredni bližini vasi graditi vojaške objekte. V tem primeru je šlo tudi za nevednost IS, kar pa ga ne opravičuje, saj bi moral kot dober gospodar budno nadzorovati dogajanje v celotni občini.

Zaradi vsega naštetega in v opozorilo, da se podobne stvari ne bi več dogajale, smo v Odboru za pripravo novoletne proslave sklenili, da IZVRŠNEMU SVETU SKUPŠČINE OBCINE AJDOVSCINA podelimo COLSKI TRN ZA LETO 1990.

KRONIKA '90

Colskih dogodkov

Hoteli ali ne, pred vami je spet kronika colskih dogodkov, tokrat za leto 1990, za leto, ki se mu iztekajo ure in ki ga bomo kamlu pahnili na smetišče zgodovine.

Leto 1990 je prineslo marsikaj: od velikih sprememb po celem svetu, pa do majhnih in na videz nepomembnih stvari. Dokončno je padla meja med vzhodno in zahodno Evropo, uničen je Berlinski zid, padli so komunistični režimi - tako v svetu. Spremembe so bile tudi pri nas v Sloveniji. Utrujen od čakanja na boljšo prihodnost je tudi pri nas padel komunizem; uničujemo stare spomenike, postavljamo nove, stare barabe spravljamo za zapahe, razkrinkujemo nove, zapostavljamo stare praznike, uveljavljamo nove... Kaj pa na Colu? Tudi tu je precej novega, precej omembe vrednih dogodkov in sprememb, sprememb na boljše in seveda tudi na slabše. Marsikaj pa smo v tem letu tudi mi uničili, kar priznajmo!

Hoteli ali ne pa morate priznati še nekaj: niti partija niti policija niti država niti KS niti cerkev niti ... nihče ne more uničiti nas, agentov Odbora. V službi, na izletu, v družbi, na potepu, skratka povsod in tudi drugod bedimo nad vami, vam sledimo in na kikske prežimo. Tako je torej tu zajedljiva, pronicljiva, nepredvidljiva... vedno iskana, brana in razprodana - kronika colskih dogodkov za leto 1990.

Končajmo z rimami in uvodom in izbijmo dna sodom. Ne, ne bo šlo. Točno, pozabili smo na navodila za poslušanje in branje tega našega izdelka. Torej, nekateri ste dovolili, da so dogodki, ki ste jim prav vi dali pečat, napisani in ste celo ponosni, da bo vaše ime ostalo zapisano v zgodovini. Nekateri pa ste taki, da namena našega pisanja ne boste razumeli, ga ne boste razumeli in ga nikoli ne boste razumeli. Vam ne moremo pomagati, kakor vam ne more pomagati niti partija niti policija niti država niti KS niti cerkev niti ... nihče vam ne more pomagati. Sebi pripišite, če boste nekoč brskali po zgodovini in iskali svoje ime, ne bo ga. No, pa šalo na stran in nadaljujmo tako, kot smo se namenili.

Tako kot se leto začne z januarjem, teden s ponedeljkom, življenje z rojstvom, številke z ena, abeceda z A, tako se tudi naša kronika že vseh pet let zapovrstjo začne z Alpino. Ni razloga, da bi to spreminjali. Na žalost pa tam ni pomembnih zadev, ki bi bile vredne zapisa v zgodovino. Ha, ha, to si mislite vi, mi pa imamo toliko gradiva, da ga bomo morali nekaj pustiti za kdaj drugič. Po vrsti: F.L. je noseča, to se vendar vidi, tudi S. R. je noseča, vendar ne z L.S. iz Ajdovščine, ampak z B. S. iz Idrije. V.J. ima nove škornje, ki so boljši kot škornji F.R., ki so bili kupljeni v Italiji. A. M. ima novega fanta, B.R. pa svojega I. C. vara s S. M. iz Podkrajja... in naprej... F. C. je bil za Martinovo tako pijan, da je oklofutal svojo D. V. Menda je bil pijan tudi K. R., ki je svoj AX komaj pripeljal domov. E. C. je bil tako jezen, da je svojo Z. B. poslal v P. M... dovolj, dovolj o tem. Tudi z naše strani šele preverjena novica je ta, da se za colski obrat Alpine

zanima celo general Janša. V primeru še ene zelene zime, pripravlja prestrukturiranje proizvodnje iz čevljarstva za splošne potrebe v čevljarstvo za potrebe slovenske armade. Pripravljena so menda že prva napredovanja in nove zadolžitve, saj vojska zahteva red, kjer ni pardona. Tako je za enega izmed šefov predvideno napredovanje v načelnika za moralno-politično vaspitanje. Brezposelnega E. P. pa čaka mesto honorarnega kapetana za bezbednost. Vođa obrata dobiva poleg svoje redne še novo funkcijo: kurir za zvezo in referent za tekočo hrano. Vse ostale informacije so še pod oznako strogo zaupno in kot take neprimerne za objavo. V pomoč Janši bo tudi minister Bavčar, ki bo s svojimi podaniki nadziral prihod in odhod z dela, ki se odvíja po cesti proti tovarni in je po mnenju nekaterih na nivoju kokoši. Ne verjamete, da s tem mislimo resno? Poglejte, tudi KS se je priključila k pomoči pri reševanju problema kršenja cestno-varnostnih predpisov delavk tovarne. Namenila se je urediti bližnjico - pešpot čez Skok. Za asfalt naj bi prispevale tudi alpinke same, saj je KS denarja zmanjkovalo. Čeprav so se nekoliko uprle, je asfalt danes vseeno postavljen. Od kod denar? Da nima prstov vmes Demos.

Asfalt je kriv, da duhovi niso bili razburjeni samo pri pešpoti čez Skok. Iskre so se kresale tudi pri načrtovanju asfaltacije proti Gadji vasi. Še najvišjega organa - sveta KS so seveda zaprtega tipa in tako o tem, kakšne ideje so padale ob tej temi, nimamo podatkov, vemo le, da je bilo vroče. Čeprav bi bilo počasi dovolj besed o asfaltu, pa ne bo šlo kar tako. Asfalt je res zaznamoval začetek letošnjega leta in moramo pritegniti našemu krajevemu vodstvu, da se v vseh 45-tih letih povojne zgodovine ni na Colu asfaltiralo toliko kot letos. Asfaltno prevleko je dobila celo Mussolinijeva cesta na Vodice, ki je plod bogatega sodelovanja med Colom in Podkrajem. Pa spet tudi tu ni šlo prav gladko. Dogajalo se je nekaj podobnega kot pred leti z asfaltom v Zagolici in na Malo Polje. Odgovorni niso znali oceniti, kaj je bolj važno - asfaltirati prej klance proti Vodiciam ali prej ravninski del na Vodicih. Seveda, problem je v tem, da klanci proti Vodiciam spadajo v KS Col, same Vodice pa pod KS Podkraj. Podkrajcem ni šlo v račun, da morajo soinvestirati v asfaltno prevleko po ozemlju naše KS. Spor se je nekako rešil, sicer pa, kdo je kriv, da morajo Podkrajci do svojega zaselka preko našega ozemlja. Vse to se je seveda dogajalo na prehodu iz starega leta 1989 v novo leto 1990, torej je od takrat minilo že preveč časa, da bi to bile novice, vredne, da jih podrobneje opisujemo, zato pojdimo naprej. Kljub temu, da smo kroniko začeli s prvo črko abecede, tradicija je pač tradicija, bomo nadaljevali nekoliko drugače. Naš vodič skozi leto bodo meseci - lepo od januarja pa do danes in tako bo verjetno najboljše. Red namreč mora biti. To, kar smo že povedali, naj ostane tako kot je, od sedaj naprej pa po vrsti.

Recimo, da smo nekaj januarja že obdelali, nekaj ga sploh ne bomo, pa čeprav bi ga radi, nekaj pa ga še bomo, saj je to mesec, ko se dogajajo pomembne zadeve. No, in

pomembna zadeva za nas, člane Odbora, je bila ta, da smo popolnoma razprodali lanskoletno izdajo Colskega časnika. V strahu čakamo, ali bo letošnja naklada zadostovala vsem potrebam, kajti ... STOP. CENZURA!

Prvi dnevi v februarju so nam prinesli nove radosti. Sušljati se je začelo, da bomo Colčani lahko počasi začeli razmišljati o preimenovanju iz vasi Col v mesto Col. Le kako? Kar razmislite! Imamo tovarno, šolo, cerkev, športni center, gostilne, trgovine, privatnike, celo radio in še kup drobnih stvari, ki spadajo v mesto. Manjka nam le... ja, prav ste uganili - vojska, vojska taka v kasarnah, z magazini, stražarji, postavnimi oficirji in vsemi ostalimi pritlikinami.

Sušljanje je takrat naraščalo in ob novici, da so se v Dol pripeljali geodeti in začeli meritve, je povzročilo eksplozijo veselja. Se posebno veselili so bili vrhovi naše KS, ki so z veseljem ugotavljali, da ima naša vas prav vse pogoje za prihod armije. Ko so se po čudoviti novi asfaltni prevleki geodeti zapeljali proti Dolu, smo pozabili celo na zaplete, ki jih je ta asfaltacija povzročila. Nestrpnost je naraščala, kajti v rokah smo imeli priložnost, ki je ni bilo za izpustiti in sklenili smo pomagati - kakorkoli. Pisali smo na Občino, pomagali geodetom pri delu, pri zaključevanju terena in varovali instrumente ter jih v najhujših preizkušnjah peljali celo policiji v Ajdovščino v varstvo. Podpisovali smo dobrodošlico, vrhunec pa je bil, ko smo ob dnevu žena pripravili kulturnozabavni večer, na katerega smo povabili tudi naše vrle občinske može. No, z opisovanjem kulturnozabavnega večera v podporo gradnje kasarne prihajamo v marec in prav ta marec nam je skalil opisano veselje. Ze pogled med prisotne na kulturnozabavnem zboru nam je navrgel prve sume - med nami ni bilo uniformiranih oseb, katerim je bila prilagojena vsa naša dejavnost in sumi so se kmalu zatem uresničili - vojska nas je obšla. Šele tedaj smo se zavedli bistva besed, ki nam jih je nekdo navrgel v največji evforiji: porco svet, vojska je vojska!

Se vedno vaščani smo se Colčani potem podali novim problemom naproti. Sicer pa si nismo imeli časa niti dobro odpočiti od enega dogajanja, že je bilo tu drugo. Meseci so hiteli in s kroniko že lahko zakorakamo v april. To je prvi pravi spomladanski mesec, saj se takrat ponavadi tali sneg, toda ker ga letošnja zima ni postregla, se je pač moralo ustaliti kaj drugega. Že v začetku aprila ga je odjuga načela, proti koncu meseca pa se je naš vrli komunizem stalil do konca. Zadnji udarec so mu namreč dodale volitve, ki so bile menda prve povojne volitve, ki so imele krepek predznak svobodne. Tako uradno. V Odboru pa nismo takega mnenja, saj so bile vendar tudi volitve pred leti svobodne. Kar spomnite se. Lahko ste volili Kardelja, Dolanca, Popita, Pepco, Ribičiča, Mačka ... kogarkoli in kakor vam je srce pozelelo.

Ko pa od juga prinese pomlad, se začne tudi zelenenje, cvetenje in bohotenje. In prav na koncu aprila se je na tališču komunizma

22. razbohotila nova partija, no ja, nova stranka - kršćanska demokracija. Naši agentje, vajeni delovanja v najboljšem sistemu vseh časov se tega bohotenja nikakor ne morejo privaditi, zato o tem kaj več drugič.

Pritožujemo se, da nas vedno kdo zlaifja in zavira - zdaj na tak način, zdaj na drugačen. Clani naše vrhovne oblasti Sveta KS Col so temu pojavu še posebno izpostavljeni. Omenili smo jih že, verjetno pa jih bomo v toku celega leta še večkrat, kakorkoli že, tu so z nove epizodo trnovega življenja. Na vidnem mestu sredi vasi namreč umira in se podira objekt, imenovan mrliška vežica. Le kako to, saj so sredstva, volja, vse je pripravljeno za rešitev zadnjega pribežališča grešnikov. Toda zavora ne pusti niti korak naprej od pobožnih želja.

Se vedno smo v aprilu, ki ni zastoj imenovan tudi muhasti mesec. Vreme se namreč ponavadi izkaže v vsej svoji raznolikosti. Nagaja nam predvsem v kmetijstvu, pri spomladanskih opravilih na njivah. Ponavadi se zatečemo tudi k molitvi in letos smo bili v naši farni cerkvi še posebno goreči. Na deževno aprilsko nedeljo smo tako molili za vreme, toda ko nas je močilo potem še ves teden, smo se spomnili, da bi morali biti pri molitvi bolj precizni in povedati, za kakšno vreme molimo. Na napaakah se učimo, pravijo, toda popravnega izpita ni bilo, kajti nastopil je maj - menda še vedno mesec mladosti. Vreme se je nakako uredilo in zadovoljni smo lahko ugotavljali, da namočen krompir dobro poganja, da trava lepo zeleni. No, za našo kroniko pa je ta mesec na žalost kar preveč mrtev. Pomembnega dogajanja ni, pravzaprav lahko rečemo, da je nekdaž tako opevani maj le zatišje pred viharjem poletnih mesecev, ko je tudi snovi za našo kroniko ogromno.

Bog nas obvaruj, da izpustimo Rally Saturnus, ki je tudi letos znorel staro in mlado širom naše fare in tudi drugje. Relisti so veselo pritiskali na plin, publika je še bolj veselo mečkala mlado travo ob cestah - Skrple pa so nam prišle v zelje, ko so nam tik zraven vasi postavile šank. Bajne pa se tej prireditvi pišejo hudi časi in je prihodnje leto ne bo več po naših cestah. Strokovnjak Max je že ves iz sebe in v tolažbo mu že iščemo primerno nadomestilo. Mislimo, da ne bo treba daleč. LeSrečo naj pohodi gas, zacvilijo naj gume, če pa še to ne bo dovolj, lahko Srečo priskrbi tudi kakšen strokoven podatek: "Koga, 90...90."

Kot bi mignil smo na polovici leta, vendar pa šele na začetku poletja, ko moramo še resneje poprijeti za svinčnik. Nič se ne bomo obirali, sli bomo naravnost proti tretji nedelji tega meseca, ki ji je pripadlo ime Colska nedelja.

Tudi tu prisegamo na tradicijo in tako smo tudi letošnja prireditve pričeli z moškim pivskim - pevskim zborom Razpotje. Že lani pa je bil problem slišnosti zbora, saj je bil kljub naprezanju pevcev, hrup obiskovalcev na placu pred Zadrúžnim domom premočan. Zato so se pevci odločili, da letos zapojejo eno na 100 vatov, pravzaprav tako, kot edino znajo. Tako so tudi storili - tenorji so dvigovali do neslutnih višin, tako da jih je zborovodja moral tu pa tam sklatiti nazaj na realna tla, vseh 16 drugih basov pa je prijemalo take nižine, do so jih slišale tudi miši v podzemlju Zadrúžnega doma. Ko pa so zapeli še Spaka, je le malo manjkalo, da basist ... ni pregorel. Verjetno gre prav zborovodju zahvala za uspešno in predvsem srečno izveden nastop. Na žalost pa nimamo podatkov, kdo od pevcev je potem pregorel pri šanku... Se se bomo pomudili pri zboru, predvsem pri njihovem zborovodju, duhovnemu vodji in kar

priznajmo, tudi drugače osrednji osebnosti colskega in - predvsem šolskega vsakdana. Ko je ukrotil svoje pojoče ovčice, že je moral na novo fronto. Grozilo je namreč podzemlje Zadrúžnega doma, ki ni moglo požirati vseh intimnih izdelkov obiskovalcev. Zamašila se je namreč kanalizacija. Tudi tu se je z vso vnemo vrgel na delo, zadevo rešil, za spomin pa je dobil oteklino na gležnju, ko se je pred naraščajočimi odplakami pognal skozi pritlično okno in pri tem nerodno doskočil. Pozabil je namreč, da se je za njim skozi okno pognala tudi vsa teža let in kil.

Colski moški zbor je že leta in leta hvaležna tema naše kronike. Nekaterim je pomenil odskočno desko za naprej, pravzaprav še vedno večini pomeni odskočno desko za naprej. Kako? Na vaje in potem skok naprej do Tratnika, Zorke, do Vošnjaka... Za boljše polovice so tako vaje kar dober povod za nočne obiske gostiln, če le niso moške ob prihodu domov preveč majavih nog.

So pa še drugi izgovori, ki se jih da koristno uporabiti ob nočnih vrnitvah domov. Eden je nastal letos in gre nekako takole: Pri Tratniku je direktor Jože načel nov sod piva in ga je bilo treba sprazniti do dna, drugače se lahko pokvari. Se boljše izgovore pa imajo ob petkih soferji: Gužva na carini. Nek sofer pa je v jutranjih urah prinesel domov prav specialen izgovor: ~~_____~~ saj bi prišel domov, pa mi tisti prekleti Italijani niso hoteli naložiti v Veroni...

Se se bomo vrnili za hip k zboru oziroma zborovodji. Če ste namreč med letom opazili, kako se dva lovita po Colu, vam izdama skrivnost. To je bil zborovodja, ki je lovil agente Odbora in jih spraševal, kaj mora še storiti, da bi letos spet dobil Colsko gartružo. Rad bi namreč prišel v zgodovino kot prvi Colčan, ki je to priznanje osvojil dvakrat.

O sami veselici, pri kateri se še vedno mudimo, ne kaže izgubljati besed, saj že vse veste. Veste celo več kot organizatorji in to morda niti ni slabo. Slabo pa je to, da za vodjo prireditve - Janca s kravato organizatorji ves čas veselice nismo vedeli, kje je. Bil je namreč povsod, le tam, kjer bi moral biti, ga ni bilo. Sportne igre so bile letos še posebno zanimive, zmagovalci pa so postali novinci v naši ligi - ekipa Gozda. Igre so bile na visoki ravni. Primerno oblečen, z metuljčkom okrog vratu jih je vodil strokovnjak iz goriškega kažina. Vseeno pa ni šlo brez preprirov, kot že rečeno, pa že vse to veste, tako da ne kaže izgubljati preveč besed o tem. Med drugim je obširno poročilo o dogajanjih na veselici že takoj naslednji dan na valovih našega radia Baba podala šolska čistilka. Že hip za tem pa je pred Zadrúžnim domom postrojila še ves učiteljski zbor in jim v koloni po jedan razkazala razdejanje Colske nedelje.

O novi adaptirani itd, itd... soli Col smo že lani obširno poročali. Letos pa nas muči nova dilema. Ob že tako obširnem učnem programu in zasedenosti učiteljev se po nastopu nove oblasti na slovenski politični sceni obeta uvedba novega predmeta - verouka. Ugibanje o tem, kdo se bo s tem predmetom spopadel, naraščajo, mi pa menimo, da ima za poučevanje tega predmeta vse možnosti edino pomočnik šolskega ravnatelja... Ne veste, kdo je to? Ja, ste pa res zamašeni...

Tako, mesec junij smo napolnili, gremo naprej proti juliju. Kakorkoli obračamo, spet naletimo na veledelo naše KS - asfalt. Prav asfalt mimo žalostno samotne Dolarske doline je polepšal povabljenec pot proti Suhemu vrhu, kjer je na sončno poletno nedeljo potekala novomašna veselica. Če imate ohranjen spomin

in vam seže leto dni nazaj, se lahko spomnite, da smo že lani na široko opisovali Milanovo novo mašo. Tako bo tudi letos, ko bomo obravnavali novo mašo rojaka Francelja. Pa za osvežitev spomina ponovimo še enkrat. Lani se je študija v Ljubljani na Col pripeljal novomašnik Milan, letos Francelj, drugo leto se bo Bogdan, naslednje leto Zoran, no takrat bo pa že leto 92 in vsi skupaj se bomo odpeljali v Evropo...

Tudi letos so nas pripravile na ta dogodek polno zaposlile. Spet se je vsa fara združila in colske cerkev in njeno okolico pripravila na praznovanje. Verjetno se že ponavljamo, toda spet je bila glavna atrakcija postavljanje mlajev. Že ko smo podrli ta velikega, smo ugotovili, da smo podrli tudi lanski dolžinski rekord. Rekord pa smo postavili potem tudi v petek, ko smo postavljali mlaje, kajti toliko ljudi se še nikoli ni zbralo ob prostovoljnem delu - vse od časov socialističnih delovnih brigad. Mlajce smo postavljali v dveh skupinah. Penzionisti v eni in mladi v drugi. Do tu vse lepo in prav. Toda čez noč je udarila nevihta, ki tudi mlajem ni prizanesla in naslednje jutro se je pokazalo dejansko stanje: mladim so stali, penzionistom pa žalostno viseli in bingljali sem in tja.

Menda so bili pri pripravi na novo mašo najbolj aktivni Zagoličani. Domnevno zaradi dejstva, ker so bili še pred dobrim letom priključeni zaselku, kateremu pripada tudi letošnji novomašnik. Verjetno so nekje globoko v genih čutili povezanost, ki se je tudi z leti ne da kar tako zbrisati.

Globoka povezanost pa je kriva, da po odcepitvi Zagoliča tudi Malopoljčani nimajo več mirnega sna. Na vse načine se poskušajo maščevati Zagoličanom, ki so tako nepričakovano izvedli plebiscit in se osamosvojili. Vsako leto posebej poročamo o raznih - predvsem nočnih in ilegalnih akcijah. Letos se kaj takega še ni zgodilo, vseeno pa se šušlja, da bodo Malopoljčani tokrat udarili in to iz zraka. Pozornim opazovalcem gotovo niso ušle njihove priprave na to. Znan malopoljski puškar namreč vneto nabira izkušnje z zmajem, ki bodo ob dnevu D gotovo prav prišle. Seveda zaenkrat ne gre še vse gladko, toda tu je njegov prvi adjutant Nace, ki pridno izkorišča novo pridobitev Malega Polja - telefonijo. Ko namreč novopečeni zmaj raztegne svoja jadra na vrhu hriba, Nace nemudoma vzpostavi zvezo s Sempetrom, kjer bolničarji hitro zamešajo gips.

Iz obdobja okrog nove maše pa izhaja še en spor. Ajdovsko gozdno gospodarstvo nam je namreč dovolilo posek in uporabo prej omenjenih mlajcev za okrasitev cerkve in njene okolice. Pogoj je bil, da se mlajci po določenem času spravijo na določeno mesto da jih bodo lahko gozdarji odpeljali v nadaljnjo obdelavo. Toda glej ga, zlomka - mlajce smo spravili na določeno mesto, na sestanku sveta KS Col pa je kmalu zatem padla obtožba, da so mlajci takorekoč že v naših rokah, saj imamo pripravljene že vse načrte in celo orodje za njihovo prilastitev. Ob tem smo zaprepani in tudi v strahu. Na tak način nas lahko naši krajevni možje obtožijo tudi posilstva. Ja, prav ste slišali, saj imamo tudi za to dejanje vedno vse pripravljeno in pri roki.

...no in prišel je dan, ko nismo imeli drugega dela. Pričeli smo...
Kontraphon in Col, ko so...
za fundel...
Grupe, Bric-8.
do p... ma...
Toda na letos...
STOP! CENZURA!

avgustovska vročina je bila kriva, da smo se Colčani otepali s staro boleznijo - pomanjkanjem vode in prav v tej vročini in pomanjkanju vode smo se potili po našem igrišču in opravljali pomembna zaključna dela, za katera je ob izgradnji pred leti zmanjkalo časa, volje in denarja. Obisk tega zbirališča mladih je prav v dneh, ko so potekala dela, zelo upadel. Izogibali so se mu celo motorizirani chickens-1. Sicer pa, resnično ni bilo zdravo postopati tam okoli. Glavni organizator in konstruktor Betka je namreč stalno prežal na postopače in jih mimogrede okinčal s krampom ali lopato.

Dela so se kljub vsem težavam zaključila do tradicionalnega rokometnega turnirja na zadnje avgustovsko nedeljo. No, tudi sam turnir je potekal po tradicionalnem vrstnem redu. Dopoldne tekmovanje z žogo - popoldne pa podpiranje šankov in praznjenje steklenic. Medtem ko se je rezultat dopoldanskega dela turnirja nekje izgubil, pa smo bili popoldne Colčani zelo visoko uvrščeni. Ta dan pa bo zapisan v zgodovini kluba še po nečem. Igralci so selektorju Jancu nepreklicno izglasovali nezaupnico in na čelo ekipe postavili novega človeka.

Pozno poletni se vsako leto prebudijo tudi colski lovci. Njihova vsakoletna veselica na Farmancah je vedno odlično obiskana. Letos pa se je ta tradicija dobrega obiska še bolj izkazala, saj je med drugim že

zelo zgodaj zmanjkalo pečenih dobrot. Tradicijo pa je prekršil dober lovec, ki se hkrati spozna tudi na cestne zadeve in ni še nobeno leto zamudil tega žura. Letos pa ga na Farmancah ni bilo na spregled. Poznavalci pravijo, da je letos veselico izpustil zato, ker se je s celotno naklado novoizdane kasete skupine TNT mudil v kurilnici na Lipi.

September je čas, ko se začno priprave na zimo - na zimsko spanje. Tega se je zavedal tudi najpopularnejši colski birt, ki je podoba bivšega maršala, ki je s stene mrko opazovala pivoce, odnesel prezimovat. Ni kaj, slediti je treba trendom in modi. Če je moderno menjavanje podob na zidovih, je pač tako, še posebno, če to pokažejo celo na televiziji in v tako resni oddaji, kot je dnevnik.

Tudi to naj bi bil menda znak približevanja zahodu in popularni in opevani Evropi 92. Vse je podrejeno temu cilju in zato nam je toliko bolj nerazumljiva podoba majhnega objekta, ki je v mesecu septembru začela krasiti center Cola. Mladi smo se namreč odločili, da tam postavimo oglasno desko, pravzaprav oglasno utico. Izdelavo strehe za to utico smo zaupali popularnemu mojstru Zlebonji. Oblika strehe je presenetila celo največje pesimiste. Zlebaonja nam je na pragu Evrope na našo kolibo usekal turško streho.

Počasi črpamo zadnje zaloge novic in dogodkov za letos in presenečeni ugotavljamo, da zadnji trije meseci

leta niso bili preveč zanimivi za naše agente. Mogoče smo dolžni le še zahvalo naši RTV Sloveniji, ki nas je prav letošnje leto začela intenzivneje privajati na vstop v Evropo, oziroma na njen del, Italijo. Pokvarili in zakomplicirali so nam sprejem njihovih programov in kot v sili hudič muhe žre, tako se moramo sedaj spopadati z množico italijanskih TV postaj. Vendar pa se ne jezimo preveč - v vsaki nesreči je tudi kaj sreče. Problem pridno izkoriščamo za intenzivno učenje italijanščine.

Res lahko zaključimo, čisto za konec pa le povejmo kaj bolj veselega. Na Colu bo v kratkem začela poslovati prva privat trgovina. Bivši trgovec Lučo, ki se je dolga leta v Ljubljani preusmerjal v fiskulturnika, da bi nazadnje pristal v goriškem kažinu, se je odločil, da poskusi zaigrati na naše denarnice. To nam je zaupal po velikem premisleku, kajti žalosten je, da ga v Kroniki ne omenimo kot absolutnega colskega rekorderja v proizvodnji mulcev - tri v enem letu. No, napako smo sedaj popravili, dolžni pa smo narediti še malce reklame za novi lokal, katerega odprtje bo takoj po novem letu. Zapišimo takole in s tem končajmo za letos. Glede na prej omenjeno brzinsko proizvodnjo mulcev bo ob odprtju štacune najprej naprodaj Lučotova biba.

Agentje Odbora

aktualne izpod križne gore

ENA O LEBOTU

NA, SPET PRAZNA DENARNICA. JA, ZENA MI JE SPET SARILA PO TOKVINU. KAJ NAJ NAREDIM S TEMI PETDESETIMI DINARJI? MA ZA PIR PRI ZORI ŽE BO, SAMO NOBENEMU NE SMEM CASTIT PIJACE. LAHKO PA SE IZMAJEM LISO, CE ME NEKDO CASTI. SAJ JE BILO PRI MASI DOSTI FRENDOV, SE BO ŽE IZSLO. O JA, BO, BO, SAJ SO VSI POD TRTO, FELE, SANDI, MATEJ, BUBA...

"Fantje, a ni hudič, avto bi moral peljat na tehnični, pa nimam denarja."

NO FINO, SE EN TAKSEN KOT JAZ ...

"Ej, Fele, če tečeš na vrh Križne gore, da vsak po petdeset milijonov pa boš lahko registriral," se oglasi iz gruce.

"Tako kot pred dvema leti, saj veš? V tridesetih minutah na vrh in nazaj!"

O JA, PUMPA PA SI, PUMPA, MATE.

"Opa, dečki, takrat sem porabil za pot samo osemindvajset minut."

"Dobro, ni problema. Od takrat si dve leti starejši, torej ti damo letos dve minuti več. V pol ure na vrh in nazaj!"

LEBO, TI SI EN OSEL. TERMOMETER KAŽE BLIZU TRIDESET, TI BOS PA SPRINTAL NA KRIZNO GORO. MAR BI SPIL SE EN PIR!

"Fantje, pivo spijem do konca in se grem preobleč. Ko pridem nazaj, naj bo denar pripravljen, da vem, ali se spleča ali ne!"

"Ni problema. Poglej koliko naroda je v gostilni, vsak nekaj primakne, pa bo. Ti, Max, poberi tu zunaj, midva greva pa noter."

"Dajmo, fantje, vsak petdeset milijonov boste pa dali!"

NA PA JE SLO PETDESET MILIJONOV, ADIJO PIR. DA BI ZVILO TISTEGA, KI SI JE IZMISLIL TO NEUMNO STAVO. IN SEDA J BOM SE ŽEJEN ČAKAL POL URE, DA TISTI BUMBAR POKAŽE, KOLIKO JE SPOSOBEN.

"Dajmo fantje, Fele je stavil, da pride v pol ure na vrh Križne gore in nazaj, dajmo, stava je samo petdeset din. A ti ne boš dal? Kaj pa je danes petdeset din!"

NO, TISTI NOTER SO PA RES TECNI, SE CUDNO, DA JIH KDO NE POČI.

"Evo ga, že gre, je že zrihtan. Se malo se ogreje pa bomo začeli."

"Fele, pogledj, tu je malo več kot milijarda, še ure naštimamo pa greš. Če si v pol ure nazaj, je tvoja!"

FELE, DOSTI SI UPAS. CE TI TO USPE, SI PA RES EKSTRA KLASA.

"Si pripravljen?"

"Zdaj!"

ME PA RES ZANIMA, KAKO BO VSE TO IZPADLO. KAKSNIH STIRIDESET MINUT GA SIGURNO NE BO NAZAJ. DA BI SE VSAJ KDO SPOMNIL IN ME CASTIL S PIROM. FUNKCIONAR BI LAHKO PLACAL KAKSNO, SAJ JE DOLŽAN SE OD VOLITEV, ALI PA MOGOCE...

"Poglej ga, je že nad Lokvarjem. Dober je, dvanajst minut."

"Ja, ampak do vrha je še dolga."

"Ja, toda zdaj teče v hrib in če bo tako nadaljeval mu bo sigurno ratalo."

MA LEBO, TI SI EN KOJN.

"Zdaj je petnajst minut. Pol."

"Do vrha ni več daleč. Mislim, da mu bo uspelo."

JAZ V TEM CASU NITI DO LOKVARJA NE BI PRITEKEL, MA KAJ DO LOKVARJA, VPRASANJE, CE BI PRISEL DO CESTARSKE HISE.

"Evo ga, že obrača!"

"Dvajset minut do vrha, malo več kot zadnjič."

LEBO, NE VEM CE SE TI BO IZSLO.

"A sedaj gre dol, sedaj bo dosti lažje."

O SEVEDA, DOL PA GRE LAŽJE, POSEBNO CE IMAS NOGE TRDE KOT KAMEN IN TI HOČE RAZNESTI PLJUČA. JA, LEBO SI PA RES UPA. DOBRO, A SE BO SPOMNIL KDO NA MOJ PIR ALI NE? STRELA, IMAM BOLJ SUHA USTA KOT LEBO.

"Devetindvajset minut."

"Nič ne bo s stavo."

"Bog ve, kje leži v kakšnem grmu, ker ga je prijel krč."

"Ma ja, ti pa veš, sigurno bo prišel; računaj na to, da je star že trideset let."

"Upa si pa upa."

"Ja, Fele je strup!"

MA VES KAJ, LEBO, OB PIR SI ME...

"Je že tukaj!"

POGLED Z VRHA KRIZNE GORE

OB PRIHODU NA CILJ...

Sestavit: Sandi Škvarč		Sol ogljikove kisline	Ozvezdje na nebes. ekvatorju	Otroška vozila na kolesih	Romun. skladatelj (George)	Palica pri plugu	GRAM	Naravni podzemni tunel	Javni (politični) spor	Izredno sposobni ljudje	Novost, nov izum	Novak Franc	Vrsta žita	Zveza držav	Oblikov. Ve.Lo. Design	
	Učiteljica piesa						G									Doktor
	Boris Tone						R									
	B															
	T							Slikar Pilon Potrditev mednar. sporazuma			Bolezen želodca Urednik (okraj.)					
Sportnik trdih pesti Allet Lewis (naša pis.)										Mejna reka na jugu Tanzanije					ČE	
Rimsko sto		Balkanska država	Zaključek Slikanje z vodnimi barvami			AMPER Čudna prikazen	A	Dalmatin. višnja Grška sveta gora								
DEL TELESA DELO IME NA STRA LIPKA				Perje pri repi	DEL OBRAZA					Edo Curk Gojenka zapora		Neue Slo- wenische Kunst Ruski vladar				
Letovišče pod Učko					COLSKI ČASNIK	Luksuzni parnik potopljen 1912 Elektrika	T I T A N I C							Armadno območje		
Modro obarvano kalijevo steklo					Zelo veselo počutje Omejevanje		E V F O R I J A							TOVARNA OBUTVE ALPINA ŽIRI		
Čmok, poljubček			Nauk o jedkanju snovi	Teritor. obramba Glivična bolezn. žit	T O	Desni pritok Seine Prva črka				100 m ² Nasprot. od stero v glasbi		A R				
Veznik		Krajevna skupnost Rusko brenkalo	K S	Gogiš nad Sem- petrom Janko Novak	M A R K			Smede- revo Vicenza		S						
Premika- nje				J		Zgodbi- ce o znanih osebah		Osebn. prevozno sredstvo		T						
Oksida- cije				N		A		It.fašist Galeazzo ubiti 1944 Rajko Novak		A		Predp-na za vedo o kulturi in načinu življenja	Mesto ob Dravi na Tirolskem	Zanimanje	Blago za kavčojke	
Mesto v Belgiji (Alost)				Napis na Krist.križu Angl. glasbenik	I N R I			Radioakt. elemeni (No)		N						
RIMSKA 500		ASTATIJ		Vrsta v petrolejki Srbski pis. (Stevan)		E N		21 črka Vojaško poročilo		T	Majhni hrbečki					
Colski časnik	Planinsko društvo	Košček papirja Geometr. lik				Salon pohištva v Idriji Zapor	K		R K	Najviš.vrh v Pirenejih (Pico de...) LANTAN						A
Krivda iz praveka							D A	Finski kipar (Vaino) Družabnik (srbsko)		A A L						
Starešina (doyen)			J A		Oropanje	O R O P			AKTINI Avstrij. kanceler (Julius)	A		Zveza rez. starešin Sl.pesnik (Janez)				
Mladinska knjiga		Miligram Oznaka avto-žole	M S	Nasilje Slov.slikar (Rajko)	T E R O R					Znamka manjšega torov. avtomobila			Avto oznaka Španije		Star. slovenska boginja pomladi	
Nevestino blago				Ožja sorodnica Oblačenje obutve	S E S T R A				Ljkar Ervin Sodržavl. v tujini			Severovzh. Panama (okraj.)				
					Mongol Igra na srečo	T A T A R				Novak Pavel Dom.ime za bager				6. črka Evropska nogomet. zveza		
Žur, zabava s plesom					KALU Gl.mesto Italije			Botanični vrt(Grško) Mesto v Ma- kedoniji								
Punt					TONA Polotok - del Dub- rovnika				Pas za prenos energije Nikalnica				Furlan Anton Švedska			
Nauk, veda o aromah												Sarajevo			Colski časnik	
Neznaneec				Hladnik Vinko	Zvok ob strelu Ljkar Aldo											
Mesto na Morav- škem (ČSSR)																
Država v Juž. Ameriki (ob ekvat.)																

NAGRADNA COLSKA KRIZANKA

Rešite križanko, izrežite stran ali rešitev prepisite in pošljite na naslov: Odbor za pripravo noveletne proslave, 65273 COL, najkasneje do 31.januarja 1991. Izrežali bomo tri nagrade:

I.nagrada 500.00 din, II.nagrada 300.00 din, III.nagrada 200.00 din

VELIKO SREČE!

"Pa res, glej, pri Hrastovi Gorici."

"Enaintrideset minut in pol, ja leta delajo svoje!" "Hura!" "Bravo Fele!" "Lebo, do vrha in nazaj si rabil malo manj kot dvaintrideset minut." "Lebo, ali čakaš da pride angelček za tabo?"

"Daj, pusti ga pri miru, da pride malo k sebi."

"Ce ... me ... ne bi ... zaprlo ... v ... prsih ... To je sigurno ... od tistega pira ... ki sem ga prej spil."

MA DAJ MU TISTI DENAR, TAKO KRVAVO SI GA SE NOBEDEN NA COLU NI ZASLUZIL.

"Fantje, mislim, da si je Fele, glede na okoliščine, vseeno zaslužil stavo. Ali ni tako?"

MARJAN, KAM BOS PA DAL TISTI DENAR? ALI GA BOS VRNIL? KDO NA COLU PA SI UPA NAREEDITI KAJ TAKEGA? SAM DAM IZ ZEPa TISTO MILIJARDO IN SE MALO, CE JE SE KDO NA COLU, KI SI UPA NA VRH KRIŽNE GORE IN NAZAJ V DVAINTRIDESETIH MINUTAH. PA SE S PIROM PRI ZORI GA CASTIM.

"Dajte pijačo za vse!"

FINO, NAMESTO ZA TEHNICNI, BOS DENAR ZAPRAVIL ZA RUNDO. VPRASANJE CE TI BO OSTALO VSAJ ZA ZENINO TRAJNO. TEZKO PRISLO, LAHKO ODSLO. TOLIKO ZELJENI PIR PA SEM LE DOBIL IN NAJBOLJE BO, DA GREM DOMOV. SAJ BO ŽENA SPET NERGALA, KER SEM ZAMUDIL KOŠILO.

Lucijan Trošt
FOTO: SANDI S.

LEBO SPREJEMA DENAR

Med pridobitve v krajevni skupnosti, ki so to leto najbolj cenjene, pristejemo tudi novo oglasno desko. Avtor zamisli in arhitektonske podlage ni znan, verjetno pa je umrl v drugi polovici šestnajstega stoletja, kar daje objektu poseben čar. Dela na lesu je izvajal maestro Giovanni della Pompa, nad vse zanimivo steho, ki delno priča celo o turški prisotnosti in s tem izraža burno preteklost kraja, pa je cimpral majstor iz Bizanca Plehacius. Na sliki vidite nekaj mladincev med postavljanjem te umetniške skulpture. Bralee naprošamo, naj pri gledanju slike upoštevajo časovni zamik.

foto: Aleksander M.

V poletnih dneh je na Col pripotovala folklorna skupina Smarnice iz Kanade. Več kot očitno je, da v odmevnost zadnjih dogodkov na Colu ne gre dvomit, (dober glas seže v deveto vas!), kajti gostovanje na Colu so uvrstili med obiske tako velikih in znanih mest, kot so Amsterdam, Munchen, Pariz, Trst, Rim, London itd. Nastop skupine je bil sila zanimiv in tudi gledalcev ni bilo prav malo, vendar se Colčani, roko na srce, ne moremo pohvaliti s pretirano gostoljubnostjo. Se med zadnje točke nastopa je namreč skupinica najmanj neosveščenih mrzlično tekala po vasi in iskala vsaj nekaj primernege. In so vseeno našli šopek, ne vemo od kje prinešenih rožic, in, ne boste verjeli, knjige. Da, čisto prave knjige in še Colskega avtorja po vrh vsega. Večina Colčanov, kljub njihovi vsesplošni razgledanosti in kulturni osveščenosti (nikar si ne mislite, da se člani odbora vlečemo ven), namreč še dandanes ne ve, da imamo tudi mi svojega pisatelja, Iva Trošta, ki je med drugim napisal knjigo Pod robom. Se sreča, da jo je Bogdan Vidmar uredil in poskrbel za izdajo, sicer bi kanadski svetovljani odšli s Cola praznih rok...

g u s e i n j e

Taglavni ajdovski liberalce v minulem letu ni mogel oddati lani obljubljenih desetih procentov OD-ja poštenemu komunistu. Letos ponuja cel OD poštenemu krščanskemu demokratu. Sifra: občinarji dobro plačujemo.

Tudi letos pomlad zelo prehiteva. Ne verjamete? Peljite se proti Ajdovščini pa boste videli, kako cesta cveti.

V začetku decembra, na Miklavževo, so naključni mimoidoči v poznih nočnih urah opazili čudno pojavo, ki se je v dolgih belih gatah, majala od Zadržnega doma proti križišču.

Eden od angeljčkov v Miklavževem spremstvu se je, po mnenju očividcev, nekam čudno vedel. Ker alkohol sigurno ni vzrok, gre verjetno za angeljčka, ki rad nagaja in ga je imel sv. Peter že večkrat pod ključem. Angeljčki so namreč dobri in malo manj dobri.

Znan funkcionar išče zanesljivega prostovoljca, ki mu bo pomagal spravljati padalo, po potrebi pa ga bo tudi reševal z nedosegljivih višin. Sifra: Kdor visoko leta, nizko pade.

Učitelji matematike, pozor! Vabimo vas, da svoje učence pripeljete na ekskurzijo na Col. Tu si boste ogledali Nemogoč trikotnik. Le tako se lahko imenuje nova oglasna deska. Sifra: arhitekt je bil prepričan, da je narisal enakostraničen trikotnik.

Odgovorne naprošamo, da v doglednem času odstranijo znak Prepovedana vožnja za tovornjake, ki stoji pred Zadržnim domom, saj ga šoferji ne upoštevajo in le kvarji izgled okolice.

colu

Sandi Lučotu ne more razložiti, kako se dela časnik. Sifra: Lučo je zamašen!

V torek Matjaž ni opral avta. Sifra: bilo je sončno in toplo.

Včeraj sem z barfumom polil ramaturno ploščo in takoj zatem zakalamaril na eno pivo. Sifra: sisajzerja pa ne znam špilat.

Poceni prodam pristopne izjave liberalcev. Sifra: prihodnjič jih bom že spet nategnil.

Na Colu se odvija lepo obiskani začetni tečaj Italijanščine. Droben utrinek: Marjan, sei stanco? No, io sono Marjan. Vsem ostalim ambicioznim posameznikom dajemo na znanje, da lahko, poleg vseh vrst tečajev, ki se trenutno odvijajo na Colu, organizirajo tudi tečaj odlaganja smeti v kontejner. Sifra: tečajnikov ne bo zmanjkalo.

Voznik bordo golfa z malopoljsko registracijo (občasno tudi reševalno vozilo) naproša občane, če mu kdo lahko odstopi plavo utripajočo luč in sireno (lahko gasilsko). Sifra: sve je više dobrih letača.

Ansambel TNT (T in T) naproša vse svoje poslušalce (in enega oboževalca), da si med nastopi diskretno zatisnejo ušesa. Sifra: bivši član benda.

Ansambel TNT (T & T) tudi sporoča, da na zalogi, žal, nimajo več kaset s svojo muziko. Sifra: s kasetami se da odlično kuriti!

Pevski zbor Razpotje Col išče zanesljivo zdravilo, ki bo pozdravil nekater člane vseh bolezni. Tako bodo kdaj kompletni tudi na vajah in ne le na gostovanjih. Sifra: jaz bom pa po svetu vandral, pa čeprav bolan.

Izvedeli smo, zakaj Marjan po maši ne gre na pivo v Podkraj. Sifra: dvojčkali ga bojo. Tudi Damjan in Simon sta v nevarnosti.

ODBOR ZA PRIPRAVO NOVOLETNE PROSLAVE PROSI VSE COLCANE Z IDEJAMI, DA MU LE TE SPOROČIJO. SIFRA: NAM JIH JE ZMANJKALO (IDEJ NAMREC) !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

NA ZADNJI STRANI

Naši predhodniki - člani Društva, ki je na Colu delovalo pod Italijo. Prva vrsta zgoraj: Mila Balantinova Pepa Brjaška, Franca Robrska, Franca Smončkova, Mica Andrejčkova, Julka Rnejcova, Mica Jančkova, Ivana Grlevičeva, Mica Ulinova in Franca Boselnova. Druga vrsta: Tinka Janc, Albina Ruštova, France Vrhovcov, Ivan Rušt, g. Janko Janc, Nando Severski, Mica Metna, Metka Sribrska, Lojzka Ruštova in Marija Cesnova. Sedijo: Nejc Bolkov, Ivanka Mežnarjeva, Pepe Boselnov, Franca Grlevičeva in Lenart Grlevičev. Sedijo na tleh: France Grlevičev, Mimi Lazrska, Rezka Ulinova in Janez Ulinov. Preštejte tiste, ki so še živi. Dovolj je prstov ene roke.

